

Memoria inicial de diagnose

Plan de xestión do monumento natural Costa de Dexo

Marzo de 2023

Memoria inicial de diagnose. Plan de Xestión do monumento natural a Costa de Dexo

Elaborado por:

Centro de Extensión Universitaria e Divulgación Ambiental de Galicia – CEIDA

Castelo de Santa Cruz, s/n

15179 – Santa Cruz de Liáns (Oleiros-A Coruña)

Telf: 981630618

ceida@ceida.org

www.ceida.gal

Coordinado por: Carlos Vales Vázquez

Redactado por: Sergio París Gómez

Revisado polo Servizo de Conservación de Espazos Naturais da Dirección Xeral de Patrimonio Natural da Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Vivenda da Xunta de Galicia.

Data da última revisión: Marzo 2023

ÍNDICE

1.	Introdución e obxecto.....	3
2.	Estudo de antecedentes e normativa sectorial.....	4
3.	Descrición das principais características do espazo.....	28
3.1	Medio físico.....	28
3.1.1	Climatoloxía.....	28
3.1.2	Xeoloxía.....	29
3.1.3	Xeomorfoloxía.....	30
3.1.4	Edafoloxía.....	31
3.1.5	Hidroloxía.....	32
3.2	Medio biótico.....	32
3.2.1	Hábitats naturais.....	32
3.2.2	Flora e vexetación.....	33
3.2.3	Fauna.....	39
3.3	Paisaxe.....	43
3.4	Medio socioeconómico.....	45
3.4.1	Usos do solo.....	47
3.4.2	Réxime de propiedade.....	48
3.4.3	Usos e aproveitamentos.....	49
3.4.4	Equipamentos e infraestruturas de uso público.....	52
4.	Xustificación da relevancia do espazo.....	55
5.	Descrición dos límites do espazo.....	56
6.	Réxime de protección aplicable.....	57
7.	Liñas básicas do instrumento de planificación.....	59
8.	Bibliografía.....	63

1. Introducción e obxecto

A costa de Dexo abrangue parte das parroquias de Dexo e Serantes no concello de Oleiros (provincia da Coruña), na comarca das Mariñas Coruñesas e no litoral denominado Golfo Ártabro, confluencia das rías da Coruña, Ares-Betanzos e Ferrol. Os seus valores naturais e paisaxísticos motivaron a súa declaración como monumento natural no ano 2000, cunha superficie de 266,7624 ha.

Imaxe 1. Límites do monumento natural Costa de Dexo

Posteriormente, esta paraxe foi proposta como lugar de importancia comunitaria (LIC) para formar parte da Rede Natura 2000, e consecuentemente declarada Zona de Especial Protección dos Valores Naturais (ZEPVN) mediante o Decreto 72/2004, de 2 de abril, polo que se declaran determinados Espazos como Zonas de Especial Protección dos Valores Naturais (DOG núm. 69, do 12.04.2004). Esta catalogación como ZEPVN foi eliminada tras a derogación do citado Decreto mediante a disposición derogatoria única da Lei 5/2019, do 2 de agosto, do patrimonio natural e da biodiversidade de Galicia (DOG núm. 149, do 07.08.2019).

A integración definitiva na Rede Natura 2000 prodúcese mediante a Decisión da Comisión de 7 de decembro de 2004 pola que se aproba, de conformidade coa Directiva 92/42/CEE do Consello, a lista de lugares de importancia comunitaria da rexión biogeográfica atlántica (DOUE L 387, do 29.12.2004). Despois foi declarado zona especial de conservación mediante o Decreto 37/2014, do 27 de marzo, polo que se declaran zonas especiais de conservación os

lugares de importancia comunitaria de Galicia e se aproba o Plan director da Rede Natura 2000 de Galicia (DOG núm. 62, do 31.03.2014).

Este espazo natural protexido forma parte da zona núcleo da reserva da biosfera das Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo. A dita reserva da biosfera foi aprobada durante a 25ª Sesión do Consello Internacional de Coordinación do Programa MaB da UNESCO (CIC-MAB), sendo publicada a nivel estatal mediante a Resolución do 20 de novembro de 2013, de Parques Nacionais, pola que se publica a aprobación pola UNESCO de tres reservas da biosfera españolas: Reserva da Biosfera das Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo, Galicia; Reserva da Biosfera de Terres de l'Ebre, Cataluña; Reserva da Biosfera del Real Sitio de San Ildefonso-El Espinar, Castela e León; e a ampliación da Reserva da biosfera Ordesa-Viñamala, Aragón (BOE núm. 312, de 30.12.2013).

A Lei 5/2019, do 2 de agosto, define os monumentos naturais como “espazos ou elementos da natureza constituídos basicamente por formacións de notoria singularidade, rareza ou beleza, que merecen ser obxecto dunha protección especial”, ademais doutros elementos como árbores senlleiras e monumentais, formacións xeolóxicas, xacementos paleontolóxicos e mineralóxicos, estratotipos e demais elementos da xea que reúnan un interese especial pola singularidade ou a importancia dos seus valores científicos, culturais ou paisaxísticos.

O bo estado de conservación dos seus ecosistemas litorais, xunto co interese da súa xea, fauna e flora, e o elevado interese paisaxístico deste tramo costeiro situado a cabalo entre a Costa da Morte e as Rías Altas, xustifican plenamente a súa consideración como espazo protexido baixo esta figura específica, o que implica o desenvolvemento de instrumentos de planificación e xestión que contribúan a garantir a conservación dos seus valores a longo prazo.

Este documento constitúe o punto de partida no proceso de elaboración do Plan de Xestión do monumento natural Costa de Dexo regulado polos artigos 59 a 62 da Lei 5/2019, do 2 de agosto, e ten os contidos da memoria prevista no seu artigo 40.

2. Estudo de antecedentes e normativa sectorial

A Constitución Española establece no seu artigo 149.1.23.º a competencia exclusiva do Estado para a lexislación básica sobre protección do medio ambiente, sendo competencia das comunidades autónomas o establecemento de normas adicionais de protección (competencia establecida no caso de Galicia mediante o artigo 27.30 do Estatuto de Autonomía).

Ao abeiro destas competencias e do disposto na Lei 42/2007, de 13 de decembro, do Patrimonio Natural e da Biodiversidade (BOE núm. 299, do 14.12.2007), corresponde á Comunidade Autónoma de Galicia a declaración e determinación da fórmula de xestión dos espazos, especies (excepto as altamente migratorias no medio mariño) e hábitats, así como das áreas críticas situadas no medio terrestre da comunidade autónoma e no medio mariño cando exista continuidade ecolóxica entre o medio mariño e o medio terrestre obxecto de protección.

A citada Lei 42/2007, do 13 de decembro, define entre as categorías de espazos naturais protexidos a nivel estatal a categoría de monumento natural, cunha definición análoga á recollida na normativa galega mediante a Lei 5/2019, do 2 de agosto.

No en tanto, a categoría de monumento natural non se incorpora ao marco normativo estatal mediante a Lei 42/2007, do 13 de decembro, senón que xa formaba parte das categorías de espazos naturais protexidos definidas na súa predecesora, a Lei 4/1989, de 27 de marzo, de conservación dos espazos naturais e da flora e fauna silvestres.

Esta foi a norma que definiu o marco normativo baixo o cal se aproba o Decreto 101/2000, do 31 de marzo, polo que se declara monumento natural Costa de Dexo (DOG núm. 89, do 10.05.2000), no que se establece o ámbito de protección, obxectivos e medidas de aplicación.

As ditas medidas deben ser desenvolvidas a través do correspondente instrumento de planificación, que no caso dos monumentos naturais ten a forma de plan de xestión, cuxo obxectivo é establecer o réxime de usos e de actividades permitidos, e as limitacións que se consideren necesarias para a conservación destes espazos, así como as medidas para a conservación dos hábitats e das especies.

Segundo o artigo 50 da Lei 5/2019, do 2 de agosto, os instrumentos de planificación serán obrigatorios e executivos nas materias nela reguladas, prevalecerán sobre calquera outro instrumento de ordenación territorial, urbanístico, dos recursos naturais ou físicos, incluso sobre os preexistentes, que deberán adaptarse a eles, e as súas disposicións constituirán un límite para tales instrumentos de ordenación.

Preséntase a continuación unha análise preliminar dalgunhas das principais normas sectoriais de ámbito estatal e autonómico de interese no monumento natural Costa de Dexo.

- Lei 22/1988, de 28 de xullo, de Costas (BOE núm. 181, do 29.07.1988)

Esta lei ten por obxecto a determinación, protección, utilización e policía do dominio público marítimo-terrestre e especialmente da ribeira do mar.

O concepto clave desta lei é o do dominio público marítimo-terrestre estatal, de carácter inalienable, imprescritible e inembargable e que inclúe os seguintes elementos:

- A ribeira do mar e das rías, incluíndo a zona marítimo-terrestre ou espazo comprendido entre a liña de baixamar escorada ou máxima viva equinoccial e o límite ata onde alcancen as ondas nos máximos temporais coñecidos. Inclúense marismas, albufeiras, esteiros e, en xeral, as partes dos terreos máis baixos que se inundan como consecuencia do fluxo e reflujo das mareas (exceptuando aquelas que sexan inundadas artificial e controladamente como consecuencia de obras e instalacións realizadas ao efecto que non fosen anteriormente dominio público).
- As praias ou zonas de depósito de materiais soltos tales como areas, gravas e coídos. As dunas inclúense ata o límite preciso para garantir a estabilidade da praia e a defensa da costa.
- O mar territorial e as augas interiores, co seu leito e subsolo.

- Os recursos naturais da zona económica e da plataforma continental.
- As accesións á ribeira do mar por depósito de materiais ou por retirada do mar.
- Os terreos gañados ao mar como consecuencia directa ou indirecta de obras, e os desecados na súa ribeira.
- Os terreos cuxa superficie sexa invadida polo mar por causas distintas ás citadas anteriormente, e en todo caso os terreos inundados que sexan navegables.
- Os terreos acantilados sensiblemente verticais en contacto co mar ou con espazos do dominio público marítimo-terrestre, ata a súa coroación.
- Os terreos deslindados como dominio público que por calquera causa perdesen as súas características naturais de praia, acantilado ou zona marítimo-terrestre.
- Os illotes en augas interiores e mar territorial.
- Os terreos incorporados polos concesionarios para completar a superficie dunha concesión de dominio público marítimo-terrestre, cando así o establezan as cláusulas da concesión.
- Os terreos lindeiros coa ribeira do mar que se adquiran para a súa incorporación ao dominio público marítimo-terrestre.
- As obras e instalacións construídas polo Estado no dito dominio.
- As obras e instalacións de iluminación de costas e sinalización marítima, construídas polo estado calquera que sexa a súa localización, así como os terreos afectados ao seu servizo.
- Os portos e instalacións portuarias de titularidade estatal.

A utilización do dominio público marítimo-terrestre e, en todo caso, do mar e a súa ribeira será libre, pública e gratuíta para os usos comúns e acordes á súa natureza, como pasear, estar, bañarse, navegar, embarcar e desembarcar, varar, pescar, coller plantas e mariscos e outros actos semellantes que non requiran obras e instalacións de ningún tipo e que se realicen conforme a esta lei.

A determinación do dominio público marítimo-terrestre realízase mediante a práctica dos oportunos deslindes, tras o cal non está permitida nos seus terreos a existencia de propiedade distinta da demanial do Estado.

Aos efectos desta lei, os terreos lindeiros co dominio público marítimo-terrestre están suxeitos a determinadas limitacións e servidumes, que prevalecen sobre outras accións e que serán imprescritibles en todo caso.

En concreto, recae a servidume de protección sobre unha zona de 100 metros medida dende o límite interior da ribeira do mar. A extensión desta zona poderá ser ampliada pola Administración do Estado, de acordo coa Comunidade Autónoma e o concello correspondentes, ata un máximo doutros 100 metros.

Nas marxes dos ríos, ata onde sexan sensibles ás mareas, a extensión desta zona poderá reducirse pola Administración do Estado, de acordo coa comunidade autónoma e o concello correspondentes, ata un mínimo de 20 metros, en atención ás características xeomorfolóxicas, aos seus ambientes de vexetación, e á súa distancia respecto da desembocadura.

Exceptúanse da suxeición a esta servidume os terreos expresamente declarados de interese para a seguridade e defensa nacionais.

Nestes terreos suxeitos a servidume poden realizarse sen necesidade de autorización cultivos e plantacións, así como depositar temporalmente obxectos ou materiais arroxados polo mar e realizar operacións de salvamento marítimo.

Non se poderán realizar peches, estando tamén prohibidos:

- As edificacións destinadas a residencia ou habitación.
- A construción ou modificación de vías de transporte interurbanas e as de intensidade de tráfico superior á que se determine regulamentariamente, así como das súas áreas de servizo.
- As actividades que impliquen a destrución de xacementos de áridos naturais ou non consolidados.
- O tendido aéreo de liñas eléctricas de alta tensión.
- O vertido de residuos sólidos, escombros e augas residuais sen depuración.
- A publicidade a través de carteis ou valas ou por medios acústicos ou audiovisuais.

Con carácter ordinario, só se permitirán nesta zona as obras, instalacións e actividades que pola súa natureza non poidan ter outra localización, como os establecementos de cultivos mariños ou as salinas marítimas, ou aqueles que presten servizos para o uso do dominio público marítimo-terrestre, así como as instalacións deportivas descubertas. En todo caso, a execución de noiros, desmontes ou tala de arborado deberán cumprir as condicións que se determinen regulamentariamente para garantir a protección do dominio público.

Recaen ademais outras servidumes, como a servidume de tránsito sobre unha franxa de 6 metros, medidos cara o interior dende o límite interior da ribeira do mar, e unha servidume de acceso ao mar, na lonxitude e largura que demanden a natureza e finalidade do acceso.

A ordenación territorial e urbanística sobre terreos incluídos cunha largura mínima de 500 metros a partir do límite interior da ribeira do mar, respectará as exixencias de protección do dominio público marítimo-terrestre a través dunha serie de criterios relacionados coa provisión de reservas de solo para aparcadoiros e a adaptación das construcións ao establecido na lexislación urbanística.

A lei determina os condicionantes e procedementos para a utilización, ocupación, reserva de uso, adscrición ás Comunidades Autónomas, autorizacións e concesións de uso do dominio público marítimo-terrestre, e que se desenvolven no Real Decreto 876/2014, do 10 de outubro, polo que se aproba o Regulamento Xeral de Costas (BOE núm. 247, de 11.10.2014).

- Real Decreto Lexislativo 1/2001, do 20 de xullo, polo que se aproba o texto refundido da Lei de Augas (BOE núm. 176, do 24.07.2001)

É obxecto desta lei a regulación do dominio público hidráulico, do uso da auga e do exercicio das competencias atribuídas ao Estado nas materias relacionadas co dito dominio, así como

o establecemento das normas básicas de protección das augas continentais, costeiras e de transición, sen prexuízo da súa cualificación xurídica e da lexislación específica de aplicación.

O dominio público hidráulico está integrado por:

- As augas continentais, tanto as superficiais como as subterráneas renovables con independencia do tempo de renovación.
- Os leitos de correntes naturais, continuas ou descontinuas.
- Os leitos de lagos e lagoas e o dos encoros artificiais en leitos públicos.
- Os acuíferos.
- As augas procedentes do desalgado da auga do mar.

Enténdese como leito natural dunha corrente continua ou descontinua o terreo cuberto polas augas nas máximas crecidas ordinarias.

As ribeiras defínense como as faixas laterais dos leitos públicos situadas por enriba do nivel de augas baixas, e por marxes os terreos que lindan cos leitos.

As marxes están suxeitas, en toda a súa extensión lonxitudinal:

- A unha zona de servidume de cinco metros de largura, para uso público que se regulará regulamentariamente.
- A unha zona de policía de cen metros de largura na que se condicionará o uso do solo e actividades que se desenvolvan.

Os terreos que poidan resultar inundados durante as crecidas non ordinarias dos lagos, lagoas, encoros, ríos ou regatos conservarán a cualificación xurídica e a titularidade dominical que tivesen.

Os organismos de cunca deben dar traslado ás administracións competentes en materia de ordenación do territorio e urbanismo dos datos e estudos dispoñibles sobre avenidas, ao obxecto de que se teñan en conta na planificación do solo, e en particular, nas autorizacións de usos que se acorden nas zonas inundables. O goberno poderá establecer limitacións no uso das zonas inundables para garantir a seguridade das persoas e bens, así como as comunidades autónomas decretar normas complementarias da dita regulación.

Defínese tamén na lei o concepto de cunca hidrográfica, entendida como a superficie de terreo cuxas escorras superficiais flúen na súa totalidade a través dunha serie de correntes, ríos e eventualmente lagos cara o mar por unha única desembocadura, estuario ou delta. A cunca hidrográfica como unidade de xestión considérase indivisible, entendéndose como demarcación hidrográfica a zona terrestre e mariña composta por unha ou varias cuncas hidrográficas veciñas e as augas de transición, subterráneas e costeiras asociadas as ditas cuncas.

Enténdese por augas de transición as masas de augas superficial próximas á desembocadura dos ríos que son parcialmente salinas como consecuencia da súa proximidade ás augas costeiras, pero que reciben unha notable influencia de fluxos de auga doce. As augas

costeiras son as augas superficiais situadas cara terra dende unha liña cuxa totalidade de puntos atópase a unha distancia dunha milla náutica cara o mar dende o punto máis próximo da liña base que serve para medir a largura das augas territoriais e que se estenden, no seu caso, ata o límite exterior das augas de transición.

En relación co dominio público hidráulico o Estado exerce as competencias sobre a planificación hidrolóxica e realización dos plans estatais de infraestruturas hidráulicas, a adopción das medidas precisas para o cumprimento de acordos e convenios internacionais en materia de augas, o outorgamento de concesións e autorizacións referentes ao dominio público hidráulico nas cuncas hidrográficas que excedan do ámbito territorial dunha única comunidade autónoma.

En cuncas hidrográficas comprendidas integramente dentro do seu territorio, ao abeiro dos correspondentes Estatutos de Autonomía, as comunidades autónomas poden exercer a competencia sobre o dominio público hidráulico.

A planificación realízase mediante os plans hidrolóxicos de cunca e o Plan Hidrolóxico Nacional. O ámbito territorial de cada plan hidrolóxico de cunca coincide co da demarcación hidrográfica correspondente. No caso da contorna territorial da costa de Dexo, os ditos plans hidrolóxicos de cunca son competencia da administración hidráulica autonómica competente (Augas de Galicia), por situarse nunha cunca comprendida integramente no ámbito territorial da comunidade autónoma.

Con respecto á utilización do dominio público hidráulico, os predios inferiores están suxeitos a recibir as augas que naturalmente descendan dos predios superiores, así como a terra ou pedra que arrastren no seu curso.

Todo/a cidadán/á pode empregar as augas superficiais para beber, bañarse e outros usos domésticos, así como para abeberar ao gando, de forma que non se produza unha alteración da calidade e caudal das augas.

Os organismos de cunca poden impoñer as servidumes forzosas de acueduto, saca de auga e bebedeiro, de estribo de presa e de parada ou partidor, así como as de paso, cando se trate de garantir o acceso á zona de dominio público dos leitos para usos determinados, incluídos os deportivos e recreativos e, en xeral, cantas servidumes estean previstas no Código Civil.

O exercicio da navegación e flotación, establecemento de barcas de paseo e os seus embarcadoiros, así como calquera outro uso que non exclúa a utilización do recurso por terceiros requirirán autorización administrativa previa, mentres que o dereito ao uso privativo do dominio público hidráulico adquirese por disposición legal ou por concesión administrativa.

Os procedementos e criterios para a protección do dominio público hidráulico, así como as autorizacións e concesións de uso establécense nos Títulos IV e V, desenvolvéndose no Real Decreto 849/1986, do 11 de abril, polo que se aproba o Regulamento do Dominio Público Hidráulico, que desenvolve os títulos preliminar I, IV, V, VI y VII da Lei 29/1985, do 2 de agosto, de Augas (BOE núm. 103, de 30.04.1986).

- Lei 9/2010, do 4 de novembro, de Augas de Galicia (DOG núm. 222, do 18.10.2010).

Esta lei ten por finalidade garantir as necesidades básicas de uso de auga da poboación, favorecendo o desenvolvemento económico e social de Galicia e compatibilizándoo coa preservación do bo estado dos ecosistemas acuáticos e terrestres asociados.

Establece as seguintes competencias para a comunidade autónoma en materia de augas nas cuncas intracomunitarias: a ordenación administrativa, planificación e xestión da auga superficial e subterránea, dos usos e aproveitamentos e das obras hidráulicas non cualificadas como de interese xeral; a planificación e adopción de medidas e instrumentos específicos de xestión e protección dos recursos hídricos e dos ecosistemas acuáticos e terrestres vinculados á auga; as medidas extraordinarias para garantir o subministro de auga; a organización da Administración hidráulica de Galicia; o control e tutela das comunidades de usuarios das ditas cuncas; con relación ao dominio público marítimo-terrestre, a intervención e control dos vertidos de augas residuais producidos dende terra ao litoral galego, e especialmente ás rías de Galicia.

Corresponden ás entidades locais as competencias relativas ao abastecemento domiciliario de auga potable e o seu control sanitario, as redes de sumidoiros, o tratamento de augas residuais así como o exercicio de calquera outra función establecida no ordenamento xurídico de aplicación.

Establece no seu artigo 6 establece que a Demarcación Hidrográfica de Galicia-Costa inclúe as cuncas hidrográficas dos ríos que discorren na súa totalidade polo territorio de Galicia, situándose no seu ámbito a costa de Dexo.

A lei crea e regula Augas de Galicia, ente de dereito público da administración da Comunidade Autónoma de Galicia que no ámbito da xestión das cuncas intracomunitarias ostenta as competencias que o ordenamento xurídico vixente en materia de augas atribúe aos organismos de cunca, entre outras no ámbito das obras hidráulicas, planificación territorial e urbanística, abastecemento e saneamento de augas e vertidos, entre outras.

- Real Decreto Legislativo 2/2011, do 5 de setembro, polo que se aproba o Texto Refundido da Lei de Portos do Estado e da Mariña Mercante (BOE núm. 253, do 20.10.2011)

A Lei 27/1992, do 24 de novembro, de Portos do Estado e da Mariña Mercante supuxo un momento clave no ordenamento xurídico desta materia, sendo obxecto de diversas modificacións que deron por resultado un conxunto normativo complexo e pouco coherente, o que motivou a refundición da pluralidade de normas legais vixentes neste real decreto lexislativo.

Este texto ten como obxecto determinar, clasificar e regular os portos competencia da administración xeral do estado, definidos como portos de interese xeral, que son xestionados polas autoridades portuarias en réxime de autonomía e polo organismo público *Puertos del Estado* no referente á coordinación e ao control da eficiencia do sistema portuario.

Os portos de interese xeral forman parte do dominio público marítimo-terrestre e integran o dominio público portuario estatal, ao que pertencen, ademais dos terreos, obras e instalacións fixas afectadas ao servizo dos portos por distintos mecanismos, os espazos de auga incluídos na zona de servizo dos portos.

No dominio público portuario só poderán levarse a cabo actividades, instalacións e construcións acordes cos usos portuarios e de sinalización marítima, de conformidade co establecido na lei. Teñen a consideración de usos portuarios os usos comerciais, pesqueiros, náutico-deportivos e os usos complementarios ou auxiliares dos anteriores.

A través da delimitación dos espazos e usos portuarios regulada no artigo 69, determínase a existencia de zonas de servizo que inclúen os espazos de terra e auga precisos para o desenvolvemento dos usos portuarios.

En relación á articulación urbanística dos portos, a lei establece no seu artigo 56 que os plans xerais e demais instrumentos xerais de ordenación urbanística deberán cualificar a zona de servizo dos portos estatais, así como o dominio público portuario afecto ao servizo de sinalización marítima, como sistema xeral portuario.

No relativo ao medio acuático, esta zona de servizo está comprendida polas áreas de auga e dársenas onde se realicen as distintas operacións portuarias, así como as áreas de atraque, reviro e manobra das embarcacións, as canles de acceso e navegación e as zonas de agarda e fondeo incluíndo as marxes precisas para a seguridade marítima, e os espazos de reserva precisos para a ampliación do porto. O espazo de auga subdivídese en dúas zonas, correspondéndose a Zona I ou interior cos espazos de auga abrigados de maneira natural ou por diques de abrigo, Zona II ou exterior co resto de augas.

Se ben no ámbito do monumento natural non se localiza ningún porto de interese xeral, si que existe unha relación directa co porto da Coruña, localizándose no cabo de Mera, dentro do espazo protexido, un espazo afectado ao servizo de sinalización marítima constituído por dúas torres de enfilación (tradicionalmente coñecidas como os faros de Mera) para a axuda á navegación no citado porto e que son xestionadas pola Autoridade Portuaria por estar incluída esta función entre as descritas no artigo 26.

Ademais, as augas en contacto co límite exterior do monumento natural no seu terzo occidental (puntas de Mera, Montemeán e Seixo Branco) teñen a consideración de zona II de servizos do porto da Coruña, segundo a delimitación de espazos e usos portuarios establecida na Orde FOM/2041/2014, do 20 de outubro, pola que se aproba a modificación substancial da delimitación de espazos e usos portuarios do Porto da Coruña (BOE núm. 266, do 03.11.2014).

Por outra banda, a lei establece no seu artigo 5 que os espazos de dominio público marítimo-terrestre que sexan necesarios para o exercicio das competencias que lles correspondan estatutariamente ás comunidades autónomas en materia de portos deberán ser obxecto de adscrición pola administración xeral do estado.

A ampliación da zona de servizo dos portos de competencia autonómica, ou a construción de novos portos da súa competencia, deberán contar co informe favorable dos Ministerios de Fomento e Ministerio para a Transición Ecolóxica e o Reto Demográfico.

- Lei 6/2017, do 12 de decembro, de portos de Galicia (DOG núm. 236, do 14.12.2017).

A lei de portos de Galicia ten por obxecto establecer a organización portuaria de Galicia e o réxime xurídico dos portos e das instalacións portuarias que son competencia da Comunidade Autónoma de Galicia, que comprende a determinación, planificación, construción, xestión e utilización do dominio público portuario e máis a prestación de servizos nos portos, así como as medidas de policía portuaria e o réxime sancionador.

Entre os seus ámbitos de aplicación sitúanse os portos marítimos situados na Comunidade Autónoma de Galicia non cualificados de interese xeral, entre os que se atopa o porto de Lorbé (Concello de Oleiros), situado no extremo oriental do monumento natural.

Nestes portos pódense realizar as operacións comerciais, industriais, pesqueiras, deportivas ou recreativas recollidas na delimitación dos espazos e dos usos portuarios, ou poderán servir de refuxio, avituallamento, reparación ou varada, segundo se estableza regulamentariamente.

A lei outórgalle o exercicio das funcións e servizos competencia da comunidade autónoma que en materia de portos á entidade pública empresarial Portos de Galicia, adscrita á consellería competente en materia de portos (Consellería do Mar no momento da redacción desta memoria).

No relativo á planificación e ordenación dos portos de Galicia, esta entidade pública empresarial poderá elaborar plans directores de infraestruturas para un porto ou conxunto deles, que abranguerán os proxectos xerais de obras dos portos afectados polo plan e das súas ampliacións, durante un horizonte temporal de, cando menos, cinco anos.

No ámbito da ordenación urbanística, os plans xerais de ordenación municipal e os demais instrumentos xerais de ordenación urbanística deberán cualificar a zona de servizo dos portos como sistema xeral portuario e non poderán incluír determinacións que supoñan unha interferencia ou perturbación no exercicio das competencias de explotación portuaria.

O sistema xeral portuario de cada porto desenvolverase mediante un plan especial que redactará e formulará a entidade pública empresarial Portos de Galicia e que tramitará e aprobará a administración competente en materia de urbanismo.

No ámbito ambiental e do desenvolvemento sustentable, o artigo 45 establece que a actividade portuaria e máis a ampliación ou modificación dos portos existentes realizaranse conforme aos principios de preservación dos valores culturais, patrimoniais, paisaxísticos, ambientais e etnográficos dos espazos portuarios, coa adopción das medidas adecuadas para a protección ambiental do dominio público portuario.

O artigo 46 establece a prohibición a vertedura de efluentes líquidos e a vertedura e o abandono de residuos no dominio público portuario. As emisións á atmosfera realizaranse coas limitacións e cos controis establecidos na lexislación sectorial.

As instalacións radicadas no dominio público portuario nas que se desenvolva calquera tipo de actividades comerciais, industriais ou de servizos deberán contar con medios suficientes para a prevención e loita contra a contaminación accidental, mariña, atmosférica e terrestre, e as persoas titulares das concesións ou autorizacións executarán ao seu cargo as medidas protectoras e correctoras que resulten necesarias en cada momento.

Con respecto ao dominio público portuario de competencia autonómica, está constituído polos portos e as instalacións marítimas suxeitos ao ámbito de aplicación da lei, de maneira equivalente ao definido na lexislación estatal para o dominio público portuario estatal.

Tamén se reproduce o indicado a nivel estatal para a delimitación dos espazos e usos portuarios, estando aprobada a do porto de Lorbé mediante a Resolución do 29 de agosto de 2016 pola que se aproba o documento da delimitación dos espazos e usos portuarios do porto de Lorbé (DOG núm. 174, do 13.09.2016).

- Lei 7/2021, do 20 de maio, de cambio climático e transición enerxética (BOE núm. 121, de 21.05.2021)

Esta lei ten por obxecto, no marco do Acordo de París, facilitar a descarbonización da economía española, a súa transición a un modelo circular, de modo que se garanta o uso racional e solidario dos recursos, e promover a adaptación aos impactos do cambio climático e a implantación dun modelo de desenvolvemento sustentable que xere emprego de calidade e contribúa á redución das desigualdades.

No seu articulado regula aspectos como a planificación da transición enerxética, enerxías renovables, combustibles e eficiencia enerxética; mobilidade e transporte; adaptación ao cambio climático; transición xusta; recursos contra o cambio climático; educación, innovación e investigación; gobernanza e participación pública, fundamentalmente.

Os aspectos relativos á adaptación ao cambio climático incorpóranse no título V, e inclúen aspectos relativos á biodiversidade e espazos naturais protexidos. O artigo 17, establece que o Plan nacional de adaptación ao cambio climático (PNACC) constitúe o instrumento de planificación básico para promover a acción coordinada e coherente fronte aos efectos do cambio climático en España, sen prexuízo das competencias que correspondan a outras administracións públicas.

O PNACC promoverá e priorizará a adaptación ao cambio climático baseada en ecosistemas, o desenvolvemento das infraestruturas verdes e as solucións baseadas na natureza.

En relación con espazos litorais como a costa de Dexo, o artigo 20 establece que a planificación e xestión da costa deberá adecuarse ás directrices e medidas recollidas na Estratexia de adaptación da costa aos efectos do cambio climático, elaborada en cumprimento da disposición adicional oitava da Lei 2/2013, do 29 de maio, de protección e

uso sustentable do litoral e de modificación da Lei 22/1988, do 28 de xullo, de costas, perseguindo os obxectivos de incrementar a resiliencia da costa española ao cambio climático e á variabilidade climática e integrar a adaptación ao cambio climático na planificación e xestión da costa española.

O artigo 21, referido á planificación e xestión territorial e urbanística, indica que esta deberá incorporar na súa elaboración a consideración dos riscos derivados do cambio climático, en coherencia coas demais políticas relacionadas, así como a integración das medidas necesarias para propiciar a adaptación progresiva e resiliencia fronte ao cambio climático.

Para garantir que as novas instalacións de produción enerxética a partir das fontes de enerxía renovable non producen un impacto severo sobre a biodiversidade e outros valores naturais, establecerase unha zonificación que identifique zonas de sensibilidade e exclusión pola súa importancia para a biodiversidade, conectividade e provisión de servizos ecosistémicos, así como sobre outros valores ambientais.

Precisamente á conservación da biodiversidade contra o cambio climático refírese o artigo 24, que establece que as administracións públicas fomentarán a mellora do coñecemento sobre a vulnerabilidade e resiliencia das especies silvestres e os hábitats fronte ao cambio climático, así como a capacidade dos ecosistemas para absorber emisións. Este coñecemento aplicárase na mellora das políticas de conservación, xestión e uso sustentable do patrimonio natural e da biodiversidade.

Con esta finalidade indícanse unha serie de actuacións a desenvolver nos anos seguintes á aprobación da lei, entre as que se atopan a elaboración dunha estratexia específica de conservación e restauración de ecosistemas e especies especialmente sensibles aos efectos do cambio climático, que terá a consideración de instrumento programático de planificación das administracións públicas, aprobado mediante acordo do Consello de Ministros, incluíndo as directrices básicas para a adaptación ao cambio climático dos ecosistemas naturais terrestres, dos ecosistemas mariños e das especies silvestres españolas, así como as liñas básicas da súa restauración e conservación, con especial referencia aos ecosistemas acuáticos ou dependentes da auga e de alta montaña.

Tamén se establece a futura presentación ante a Conferencia Sectorial do Ambiente, nun prazo de tres anos, dunha avaliación da representatividade a medio e longo prazo das redes de espazos naturais protexidos e espazos da Rede Natura 2000, nos diferentes escenarios climáticos posibles, co fin de que as administracións competentes dispoñan as medidas oportunas para que esas redes sigan cumprindo nos prazos mencionados os obxectivos de conservación de hábitats e especies para os que foron deseñadas.

A Administración xeral do Estado e a das comunidades autónomas, no ámbito das súas respectivas competencias, incluírán na actualización e revisión dos plans ou instrumentos de xestión dos espazos naturais protexidos e espazos da Rede Natura 2000 unha epígrafe sobre a súa adaptación ao cambio climático con, polo menos, un diagnóstico que inclúa unha lista de especies e hábitats especialmente vulnerables, obxectivos, accións e indicadores de progreso e cumprimento, así como un plan de conectividade con outros espazos protexidos.

- Lei 2/2016, do 10 de febreiro, do solo de Galicia (DOG núm. 34, do 19.02.2016).

A Lei do solo ten como obxecto a protección e a ordenación urbanística de Galicia, e aposta pola protección territorial e, en particular, pola defensa e respecto do solo rústico, xa sexa pola afección ao dominio público ou pola presenza de valores merecentes de especial salvagarda, sempre tendo en conta a dimensión do solo rústico como solo produtivo e útil, que debe ser recollida e potenciada.

Segundo esta lei, o Concello de Oleiros é o que posúe como competencias propias todas as facultades que lle son atribuídas en materia de planeamento, xestión, execución e disciplina urbanística, protección do patrimonio histórico, promoción e xestión da vivenda de protección pública, con criterios de sustentabilidade financeira, ademais de conservación e rehabilitación da edificación, agás que estean expresamente atribuídas a outras administracións.

Establece no seu artigo 34 que os solos rústicos constituídos polos terreos incluídos na Rede Galega de Espazos Protexidos terán a consideración de Solos Rústicos de Especial Protección de Espazos Naturais. O artigo 36 establece que o réxime de usos do solo rústico de especial protección está suxeito á obtención de autorización ou informe favorable do órgano que ostente a competencia correspondente.

- Plan Xeral de Ordenación Municipal do concello de Oleiros, aprobado por Orde do 11 de decembro de 2014 (DOG núm. 16, do 26.01.2015).

Este PXOM está adaptado á Lei do solo de Galicia e prevé un Plan Especial de Protección e Acondicionamento do Espazo Natural da Costa de Dexo e unha Ordenanza para o solo rústico de protección de espazos naturais, aprobados conxuntamente xunto co resto do planeamento na orde citada.

É importante salientar que segundo o Decreto 101/2000, do 31 de marzo, o ámbito de protección do monumento natural correspóndese cos do "espazo definido na ordenanza 12 de conservación e protección de costas e praias, do plan xeral de ordenación urbana do concello de Oleiros".

Esta mención ao plan urbanístico refírese ao anterior PXOM do concello de Oleiros, aprobado o ano 1997 (DOG núm. 142, do 24.07.2007), no cal os terreos posteriormente incluídos no monumento natural tiñan a consideración de solo rústico de protección de costas, non existindo aínda a categoría de solo rústico de protección de espazos naturais que os ampara na actualidade.

Polo tanto, se ben a citada ordenanza serviu no momento de declaración do monumento natural para a determinación do seu ámbito de protección nos terreos que naquel momento ostentaban a dita categoría de ordenación, a actual "ordenanza 12. Solo rústico de protección de costas" non é a que cualifica os ditos terreos na vixente redacción do PXOM de 2014, abranguidos actualmente pola "ordenanza 15. Solo rústico de protección de espazos naturais".

Esta ordenanza comprende aquelas áreas do territorio que presentan singulares valores ambientais, naturais e paisaxísticos, entre elas as incluídas na declaración do Decreto 72/2004, do 2 de abril como zona de especial protección dos valores naturais (decreto hoxe derogado), e establece que no ámbito destes espazos non se autorizará a construción de ningunha clase de edificación, permitíndose a explotación racional dos recursos vinculados ao medio que non atente contra os valores esenciais que se protexen.

Establece tamén que se redactará un Plan Especial de Protección co obxectivo de garantir a salvagarda, recuperación e desfrute do espazo natural, sen prexuízo das actuacións que desenvolva a administración autonómica ambiental.

O citado plan, denominado Plan PE-6.R. Plan Especial de Protección e Acondicionamento do Espazo Natural da Costa de Dexo e pendente de desenvolvemento, terá como obxectivos xerais:

- A potenciación, conservación, rexeneración e valorización do medio natural no seu conxunto e dos elementos de interese natural, paisaxístico e ambiental que o conforman, incluídas a flora e a fauna.
- A protección dos elementos de interese cultural, con especial atención ao patrimonio arqueolóxico, etnográfico e construído, mediante a súa catalogación pormenorizada.
- A regulación e o fomento da utilización racional das reservas naturais e culturais incluída a función científica e o uso social dos ditos espazos, así como a súa accesibilidade.
- A regulación dos usos e actividades produtivas compatibles co mantemento dos valores naturais, ambientais, paisaxísticos e culturais a preservar.

O Plan Xeral define, nos seus planos de ordenación, o ámbito para o desenvolvemento deste Plan Especial, que incorpora toda a superficie do monumento natural excepto o cabo de Mera e o ámbito dos faros de Mera, situado no seu extremo oeste.

- Lei 3/2007, do 9 de abril, de prevención e defensa contra os incendios forestais de Galicia (DOG núm. 74, do 17.04.2007).

O obxecto desta lei é o de defender os montes ou terreos forestais fronte aos incendios e protexer ás persoas e os bens por eles afectados, promovendo a adopción dunha política activa de prevención coordinada de todas as administracións públicas de acordo coa lexislación galega en materia de emerxencia.

A elaboración dos Plans de prevención e defensa contra os incendios forestais dos distintos distritos forestais de Galicia correspóndelle á Xunta de Galicia, desenvolvendo as orientacións previstas na planificación establecidas no Plan de prevención e defensa contra os incendios forestais definido nesta lei.

O monumento natural Costa de Dexo atópase incluído no Distrito Forestal II – Bergantiños-Mariñas Coruñesas, sendo de aplicación o plan de prevención e defensa do dito distrito aprobado mediante a Orde do 13 de marzo de 2009 sobre aprobación dos plans de prevención e defensa contra os incendios forestais de distrito.

A nivel municipal establécese que son os concellos os encargados da elaboración dos plans de prevención e defensa municipal, integrados nos plans de emerxencia municipais, así como a execución das obras precisas para conservar e manter o solo e a biomasa vexetal nas condicións precisas que eviten os incendios.

No título IV desta lei desenvólvense as condicións de acceso, circulación e permanencia en zonas forestais, que están condicionadas durante a época de perigo alto de incendios: a) no interior das zonas de alto risco de incendio (establecidas por Orde do 18 de abril de 2007, DOG núm. do 24.04.2007); b) nas áreas forestais ou naturais baixo xestión da Xunta de Galicia; c) e nas áreas onde exista sinalización correspondente á limitación de actividades.

O concello de Oleiros non está catalogado como zona de alto risco de incendios nin incorre nos dous restantes supostos, debendo desenvolverse por orde da consellería competente as condicións de limitación de acceso e as sinalizacións correspondentes para as áreas non incluídas en zonas de alto risco.

No relativo ao uso do lume no monumento natural, este defínese como uso prohibido de maneira preventiva agás para as actividades e nas condicións, períodos ou zonas autorizadas pola consellería competente en materia forestal, sendo preciso para a execución de queimas controladas o informe previo da consellería competente en materia de conservación da natureza. Establécese que estas queimas autorizadas non se autorizarán durante a época de perigo alto, así como outros usos do lume establecidos na lei que non serán autorizados na época de alto risco de incendio.

No caso concreto do uso do lume para a preparación de alimentos, trátase dunha actividade permitida nas áreas expresamente previstas ao efecto, debidamente identificadas e con estruturas adecuadas a tal fin. Regúlanse ademais outros usos como os explosivos en diversas actividades ou as actividades de aproveitamento de madeira queimada, pastoreo e actividade cinexética en terreos queimados. Os aproveitamentos de madeira queimada requirirán autorización previa do órgano inferior competente por razón do territorio da consellería competente en materia forestal, mentres que a actividade cinexética queda prohibida ata o remate do terceiro ano dende que se producira o incendio. No caso da actividade de pastoreo, actualmente non presente no monumento natural, límtase ata o remate do segundo ano dende que se producira o incendio e ata que as adecuadas condicións de restauración da masa arborada o permitan.

- Lei 7/2012, do 28 de xuño, de montes de Galicia (DOG núm. 140, do 23.07.2012)

Esta lei ten por obxecto establecer o marco normativo dos montes ou terreos forestais existentes na Comunidade Autónoma de Galicia, de conformidade co establecido na Constitución española, no Estatuto de autonomía de Galicia e na Lei estatal 43/2003, do 21 de novembro, de montes.

Para os efectos desta lei, enténdese por uso forestal calquera utilización de carácter continuado do monte que sexa compatible coa súa condición, e por actividade forestal toda acción material relativa á conservación, mellora e aproveitamento dos montes, pastos, caza, cogomelos, aromáticas, froitos etc., así como a subministración de servizos como o socio-

recreativo, paisaxe, protección dos recursos hídricos, do aire e do solo e da cultura e do coñecemento forestal.

Para os montes privados de particulares, réxime de propiedade predominante no monumento natural, a lei establece no seu artigo 44 os dereitos e deberes específicos dos propietarios

No capítulo VIII relativo á organización da estrutura da propiedade forestal establécense os condicionantes para as parcelacións, divisións e segregacións de propiedade, así como para a concentración parcelaria en terreos forestais, que debe estar vinculada a agrupacións con personalidade xurídica para a xestión conxunta dos terreos.

No referente á planificación forestal, esta lei establece o Plan forestal de Galicia como o instrumento básico de planificación forestal, dispoñendo que a administración forestal elaborará os plans de ordenación dos recursos forestais preferentemente para cada distrito forestal. A vixente primeira revisión do Plan forestal de Galicia foi aprobada polo Decreto 140/2021, do 30 de setembro, polo que se aproba a primeira revisión do Plan Forestal de Galicia 2021-2040 "Cara á neutralidade carbónica" (DOG núm. 205, do 25.10.2021).

As persoas propietarias de montes particulares de superficie inferior ou igual ás 25 hectáreas en couto redondo para unha mesma propiedade, predominantes no monumento natural, deberán dotarse dun instrumento de xestión forestal, que poderá ser simple ou compartido en agrupacións de propietarios, ou planificar a xestión dos seus montes a través da súa adhesión expresa a referentes de boas prácticas e aos modelos silvícolas orientativos, segundo especies ou formacións forestais, previstos na propia lei.

No relativo ás explotacións forestais, a lei indica nos seus artigos 67 e 68 as condicións que deben cumprir as repoboacións forestais e as súas distancias a outros terreos, construcións, instalacións e infraestruturas.

O artigo 84 expón que os aproveitamentos dos recursos forestais (a madeira, a biomasa forestal, os pastos, os aproveitamentos cinexéticos, os cogomelos, os froitos, as cortizas, as resinas, as plantas aromáticas e medicinais e os produtos apícolas), os servizos e as actividades (actividades socio-recreativas, sexan turísticas, culturais ou deportivas, a paisaxe, a protección dos recursos hídricos e do chan e a cultura forestal) previstos nun instrumento de xestión aprobado pola administración forestal non precisan de autorización previa, sendo suficiente cunha declaración responsable previa segundo o procedemento establecido na lei.

As persoas propietarias forestais teñen dereito ao acoutamento das súas propiedades orientado á viabilidade e ao mellor aproveitamento de produtos non madeireiros que puideren constituír unha fonte de rendas para o propietario, nas condicións que se determinen con posterioridade. En 2020 aprobouse o Decreto 3/2020, do 24 de abril, polo que se regulan os aproveitamentos madeireiros e leñosos, de cortiza, de pastos, micolóxicos e de resinas en montes ou terreos forestais de xestión privada na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG núm. 97, do 20.05.2020) que desenvolve estes aproveitamentos.

Establécese tamén, no artigo 88, a regulación de actos ou de actividades que leven consigo unha afluencia de público indeterminada ou extraordinaria, ou de actividades relacionadas co tránsito motorizado, que se aterán ao indicado no instrumento de xestión forestal e, no caso de ausencia deste, precisarán de autorización do órgano competente en materia de conservación da natureza no caso dos montes situados na rede Natura 2000.

No caso dos montes de xestión privada, o artigo 92 recolle que os aproveitamentos madeireiros deben contar con autorización do órgano inferior competente en materia forestal por razón de territorio, exceptuando os aproveitamentos para uso doméstico, os cales precisarán dunha comunicación á autoridade forestal. Establécense diferentes procedementos para a tramitación da solicitude en función de se os aproveitamentos realizáranse ou non en terreos poboados por especies do anexo I (*Quercus robur* L., *Quercus pyrenaica* Will., *Castanea sativa* Mill. entre outros) ou con algún réxime de protección, como é o caso do monumento natural a Costa de Dexo.

Os aproveitamentos forestais en terreos de servidume de dominio público non forestal ateranse á normativa específica, non requirindo autorización da administración forestal.

No referente ás infraestruturas forestais, o artigo 98 establece a prohibición da circulación motorizada campo a través, por sendeiros, por devasas ou por vías de saca de madeira, agás para aqueles vehículos vinculados á xestión agroforestal, incluída a actividade cinexética e piscícola, á prevención e defensa contra incendios forestais, aos labores de vixilancia e tutela propios das administracións públicas e aos eventos e ás actividades que fosen autorizados pola Administración forestal.

- Lei 13/2013, do 23 de decembro, de caza de Galicia (DOG núm. 4, do 08.01.2014).

O obxecto desta lei é regular a actividade da caza en Galicia para protexer, conservar, fomentar e aproveitar de forma ordenada os recursos cinexéticos de forma compatible co equilibrio natural e os distintos intereses afectados.

Esta lei considera como obxecto de caza os exemplares das especies consideradas como cinexéticas, e que serán así declaradas mediante orde da persoa titular da consellería competente en materia de caza, estando excluídas as especies protexidas e os animais domésticos.

Conforme a esta lei, os terreos clasifícanse en cinexéticos e non cinexéticos, sendo nos primeiros nos que está permitida a actividade da caza. Estes terreos poden estar sometidos a réxime común ou especial. Os terreos de réxime común poden ser utilizados por calquera cazador, mentres que nos de réxime especial o exercicio da caza está limitado ós que ostenten a titularidade cinexética.

Os terreos cinexéticos de réxime especial presentan distintas categorías, entre as que se atopan os tecores ou terreos cinexéticos ordenados, e que no artigo 11 se definen como toda superficie continua de terreos susceptible de aproveitamento cinexético especial que fose declarada e recoñecida como tal mediante resolución da persoa titular da consellería

competente en materia de caza, e na cal a poboación cinexética debe estar protexida e fomentada e se aproveita de forma ordenada.

Os terreos do monumento natural forman parte do TECOR societario As Gabeiras.

Co obxecto de garantir a integridade física e a axeitada protección das persoas e dos bens defínense, no artigo 42, as zonas de seguridade, nas que se prohíbe circular con armas cargadas, usalas ou disparar en dirección a elas de xeito que poidan ser alcanzadas, con perigo para as persoas ou os seus bens, agás que se dispoña de autorización expresa para cazar nese terreo, e entre as que se inclúen:

- As vías públicas (vías férreas, autoestradas, autovías, vías para automóviles e estradas convencionais debidamente sinalizadas como tales, así como as súas marxes e zonas de servidume das vías públicas e das vías férreas, ampliadas nunha franxa de 50 metros de largura a ambos os lados do eixe da vía e, se estiveren pechadas, a 50 metros do peche.
- O dominio público marítimo-terrestre e o dominio público hidráulico e as súas marxes, máis unha franxa de 5 metros, en cada unha das súas marxes. Para estes efectos, exclúense os ríos, as masas de auga e as canles que presenten unha largura inferior a 3 metros de media na zona en que se desenvolve a acción de caza.
- As zonas habitadas (núcleos de poboación urbanos e rurais, os parques urbanos e periurbanos de recreo, os aeroportos e os lugares de acampada permanente, segundo a definición do artigo 35), ampliados os propios terreos cunha franxa de 100 metros en todas as direccións. Nos núcleos de poboación tomaranse como referencia as construcións máis exteriores.
- Os edificios habitables illados, xardíns e parques públicos, áreas recreativas, zonas de acampada, recintos deportivos e as áreas industriais, ampliados os propios terreos cunha franxa de 100 metros en todas as direccións.
- Calquera outro lugar que polas súas características sexa declarado como tal pola persoa titular da consellería competente en materia de caza para asegurar a protección das persoas e dos seus bens.

Nos terreos cinexéticos sometidos a réxime especial e co fin de que os cans de caza e as aves de cetraría poidan ser adestrados, poderán delimitarse nos plans de ordenación cinexética as zonas, épocas e condicións en que se poderá levar a cabo a devandita actividade. A zona terá unha axeitada e doada delimitación e quedará separada dos núcleos habitados pola zona de seguridade, e dos lindeiros doutro terreo sometido ao dito réxime por unha distancia mínima de 500 metros, agás que medie acordo entre os/as titulares lindeiros.

Nas zonas de adestramento non se permitirá a caza con armas durante a tempada hábil de caza, sen que poidan incluírse na superficie que os tecores deben destinar a vedados de caza. Non se poderá adestrar durante a época de maior sensibilidade na cría das especies silvestres presentes na zona.

No referente á planificación dos terreos cinexéticos, o artigo 48 establece a obriga dos titulares dos tecores onde se cacen especies silvestres de presentar un plan de ordenación cinexética de obrigado cumprimento para o desenvolvemento da actividade, así como un

plan anual de aproveitamento cinexético, polo menos dous meses antes de que dea inicio a tempada de caza.

As soltas de espécimes de especies cinexéticas exixirán a autorización previa da persoa titular do órgano territorial da dirección competente en materia de conservación da natureza.

- Decreto 284/2001, do 11 de outubro, polo que se aproba o regulamento de caza de Galicia (DOG núm. 214, do 16.11.2001).

De aplicación en todo o que non contradiga a Lei 13/2013, do 23 de decembro.

- Lei 3/2008, do 23 de maio, de ordenación da minaría de Galicia (DOG núm. 109, do 06.06.2008).

O obxecto desta lei é o desenvolvemento do réxime xurídico das actividades mineiras en Galicia en condicións de sustentabilidade e seguridade, e promove un aproveitamento racional compatible coa protección do medio ambiente.

Na actualidade non existen dereitos mineiros rexistrados no ámbito da Costa de Dexo.

- Lei 11/2008, do 3 de decembro, de pesca de Galicia (DOG núm. 243, do 16.12.2008).

A regulación ten como finalidade principal, entre outras, protexer, conservar e rexenerar os recursos mariños e os seus ecosistemas e garantir unha explotación responsable, equilibrada e sustentable dos recursos mariños, asegurando que a actividade extractiva sexa proporcional á capacidade de produción das especies mariñas.

No ámbito de aplicación desta lei sitúanse aquelas superficies terrestres ou en dominio público marítimo-terrestre nas que se desenvolvan materias obxecto da súa regulación como, o marisqueo, a acuicultura ou a pesca marítima de recreo.

Para os efectos de protexer e conservar os recursos pesqueiros, marisqueiros e de acuicultura, así como para o mantemento da calidade das augas, requirirase informe preceptivo da consellería competente en materia de pesca no caso de obras ou instalacións, desmontables ou non, que se pretendan situar en zona marítima ou marítimo-terrestre; extracción de áridos e doutros materiais en zona marítima ou marítimo-terrestre; rexeneración de praias; verteduras ao mar; ou calquera outra actividade que, sen obras ou instalacións, poida afectar aos recursos ou ás actividades pesqueiras, marisqueiras e de acuicultura ou á calidade das augas.

No referente á acuicultura mariña, enténdese como tal a cría ou o cultivo de organismos acuáticos con técnicas encamiñadas a aumentaren a produción dos organismos en cuestión por enriba das capacidades naturais do medio. A actividade de acuicultura poderase realizar na zona terrestre, na zona marítimo-terrestre ou ben na zona marítima, en instalacións fixas, flotantes ou a medias augas.

O exercicio por toda persoa física ou xurídica da actividade de cultivos mariños en calquera tipo de establecemento require un título administrativo habilitante previo outorgado pola consellería competente en materia de acuicultura, sen prexuízo dos permisos, das licenzas e das autorizacións que lles corresponda outorgar a outros organismos no exercicio das súas competencias.

Para o desenvolvemento da actividade de acuicultura en zonas marítimo-terrestres, a consellería competente poderá outorgar unha concesión para a explotación en exclusiva desas zonas a persoas físicas ou xurídicas, sempre que se xustifique que este sistema de explotación é mellor na produción de recursos.

Co fin de asegurar os obxectivos de política pesqueira de Galicia correspóndelle á consellería competente en materia de pesca a elaboración dos plans de xestión anuais ou plurianuais para as especies que se atopen dentro dos seus límites biolóxicos de seguranza (estes plans poderán incluír limitacións de capturas, capacidade e esforzo pesqueiro, medidas técnicas e doutra clase adaptadas ás circunstancias), e de plans de recuperación de carácter plurianual para as especies fora dos límites biolóxicos de seguranza (nos que se fixarán prazos e obxectivos para garantir a recuperación das poboacións).

No caso do marisqueo defínense as zonas de explotación marisqueira, clasificadas en zonas de libre marisqueo, zonas de autorización marisqueira (bancos naturais ou porcións deles cuxa explotación se outorga en uso privativo normal a título precario para a súa explotación en réxime de exclusividade) e zonas de concesión marisqueira (bancos naturais ou porcións deles cuxa explotación se outorga en uso privativo anormal que implique o dereito á ocupación, uso ou gozo en réxime temporal). As zonas de produción de moluscos que afectan á costa de Dexo son GAL 04/01 e GAL 05/01.

O desenvolvemento normativo da regulación da práctica das actividades pesqueiras e marisqueiras materialízase a través do Decreto 15/2011, do 28 de xaneiro, polo que se regulan as artes, aparellos, útiles, equipamentos e técnicas permitidos para a extracción profesional dos recursos mariños vivos en augas de competencia da Comunidade Autónoma de Galicia (DOG núm. 31, do 15.20.2011).

No referente á práctica do marisqueo, establécese que só poderá exercerse de luns a venres en días laborais, salvo autorización específica logo de petición do sector, recollida nos plans de xestión.

Nos artigos 159, 160 e 163 descríbense respectivamente os útiles, equipos e técnicas permitidos para a extracción de percebes, ourizos e algas. O espazo marítimo-terrestre da costa de Dexo forma parte dos plans de xestión destes recursos específicos.

- Lei 5/2016, do 4 de maio, do patrimonio cultural de Galicia (DOG núm. 92, do 16 de maio)

Os obxectivos desta lei son a protección, conservación, acrecentamento, difusión e fomento dos elementos do patrimonio cultural de Galicia, de forma que lle sirvan á cidadanía como unha ferramenta de cohesión social, desenvolvemento sustentable e fundamento da

identidade cultural do pobo galego, así como a súa investigación, valorización e transmisión ás xeracións futuras.

Defínense como patrimonio cultural de Galicia os bens mobles, inmobles ou manifestacións inmateriais que, polo seu valor artístico, histórico, arquitectónico, arqueolóxico, paleontolóxico, etnolóxico, antropolóxico, industrial, científico e técnico, documental ou bibliográfico, deban ser considerados como de interese para a permanencia, recoñecemento e identidade da cultura galega a través do tempo.

Así mesmo, integran o patrimonio cultural de Galicia todos aqueles bens ou manifestacións inmateriais de interese para Galicia nos que concorra algún dos valores enumerados no parágrafo anterior e que se encontren en Galicia, con independencia do lugar no que fosen creados.

Os bens do patrimonio cultural de Galicia poderán ser declarados baixo dúas categorías de protección: bens de interese cultural, no caso daqueles que, polo seu carácter máis sobranceiro no ámbito da Comunidade Autónoma, sexan declarados como tales por ministerio da lei ou mediante decreto do Consello da Xunta de Galicia, por proposta da consellería competente en materia de patrimonio cultural; ou catalogados, aqueles que polo seu notable valor cultural sexan incluídos no Catálogo do Patrimonio Cultural de Galicia, a través de calquera dos procedementos de inclusión previstos.

Os bens inmobles que, polo seu interese cultural, se recollan individualmente singularizados nos instrumentos de planeamento urbanístico e ordenación do territorio, intégranse no Catálogo do Patrimonio Cultural de Galicia, incluído, de ser o caso, o seu contorno de protección, salvo que teñan a consideración de bens de interese cultural. No caso do concello de Oleiros o seu PXOM incorpora unha relación de bens catalogados.

Os monumentos, as zonas arqueolóxicas e as vías culturais declarados de interese cultural ou catalogados contarán cun contorno de protección. Así mesmo, cando sexa necesario segundo as súas características, poderá establecerse un contorno de protección para as demais categorías de bens.

O contorno de protección dos bens inmobles de interese cultural e catalogados poderá estar constituído polos espazos e construcións próximas cuxa alteración incida na percepción e comprensión dos valores culturais dos bens no seu contexto ou poida afectar a súa integridade, apreciación ou estudo. Na declaración de ben de interese cultural ou na catalogación do ben estableceranse as limitacións de uso e os condicionantes necesarios para a salvagarda do dito contorno de protección, sen que isto supoña a súa cualificación como ben declarado ou catalogado.

Ademais, poderá delimitarse unha área ao redor dos bens inmobles declarados de interese cultural ou catalogados e, de ser o caso, dos seus correspondentes contornos de protección, denominada zona de amortecemento, co obxecto de reforzar a súa protección e as súas condicións de implantación no territorio.

- Decreto 20/2011, do 10 de febreiro, polo que se aproba definitivamente o Plan de Ordenación do Litoral de Galicia (DOG núm. 37, do 23 de febreiro)

O Plan de Ordenación do Litoral de Galicia (POL) ten por obxecto establecer os criterios, principios e normas xerais para unha ordenación territorial da zona litoral baseada en criterios de perdurabilidade e sustentabilidade, así como a normativa necesaria para garantir a conservación, protección e valorización das zonas costeiras.

Ten como ámbito de aplicación o territorio de todos os municipios costeiros incluído dentro das cuncas vertentes definidas conforme a metodoloxía recollida no propio plan, entre os que se atopa o espazo abranguido polo monumento natural.

O POL define un modelo territorial configurado por unha serie de áreas en que se divide a totalidade do territorio abranguido dentro do seu ámbito de aplicación, constituídas por áreas continuas (de protección ambiental, mellora ambiental e paisaxística e ordenación litoral), descontinuas (corredores, espazos de interese, rede de espazos naturais de Galicia), coordinados e complementados con outros elementos do modelo como os asentamentos e os sistemas xerais territoriais.

As áreas incluídas en cada un destes elementos do modelo estarán dotadas das súas normas de planificación e xestión específicas, atendendo ás súas características e valores.

Como criterios xerais no ámbito da conservación do patrimonio natural, o POL fomentará a valorización, recuperación e rehabilitación dos elementos ou espazos de valor natural nel recollidos. O planeamento establecerá entre os seus obxectivos a consecución dunha malla de espazos libres, co fin de permitir o contacto da poboación coa natureza e as áreas rurais, conservar unhas condicións ambientais axeitadas e salvagardar as zonas con valores ecolóxicos, culturais e paisaxísticos compatibles coas actividades humanas, integrándose no modelo territorial proposto.

Este planeamento deberá prever corredores ecolóxicos, tomando como punto de partida os xa recollidos por este plan, co obxectivo de crear un sistema de espazos libres que promova a permeabilidade do territorio, ademais de garantir a integridade funcional dos sistemas naturais e favorecer a conectividade ecolóxica.

A ordenación dos novos crecementos, así como a regulación de actividades a desenvolver susceptibles de producir unha transformación significativa do territorio, tales como as instalacións enerxéticas, acuícolas, infraestruturas (portuarias, vías de comunicación, liñas de produción e distribución de enerxía, etc.), ou industrias contaminantes, deberán realizarse atendendo á prevención e minimización dos efectos sobre calquera dos elementos ou espazos de valor recollidos neste plan.

As actuacións que supoñan transformacións do territorio evitarán a introdución e proliferación de especies foráneas e, na medida do posible, procurarán o control das xa introducidas, especialmente as identificadas como invasoras nos espazos de maior valor ambiental.

Establécense tamén noutros ámbitos criterios e principios xerais e específicos para os distintos elementos do modelo, sendo os seguintes os principios definidos para os espazos da rede galega de espazos protexidos situados no ámbito do plan:

- Preservar os seus valores e mellorar a funcionalidade dos seus ecosistemas.
- Manter as súas características naturais evitando a súa alteración.
- Procurar a súa conectividade ecolóxica a través dos corredores, mellorando deste modo a súa funcionalidade.
- Manter o fráxil equilibrio das condicións que configuran o medio natural no que se desenvolven os ecosistemas que lles son propios, evitando o efecto bordo, é dicir, a presión e ocupación do seu contorno próximo.
- Dar a coñecer os valores que orixinaron o seu recoñecemento como espazo natural.

Xa no relativo á normativa do POL desenvolvida nos títulos IV e V, o artigo 59 establece que nos espazos da Rede de Espazos Protexidos de Galicia os usos serán os regulados mediante os instrumentos de ordenación específica recollidos na súa lexislación sectorial e, na súa ausencia, os expresados no artigo 58 precedente, relativo aos denominados como espazos de interese.

No referente ao desenvolvemento urbanístico nos espazos protexidos do ámbito do POL, indícase que está prohibido agás que se trate de áreas destinadas a sistemas xerais ou locais, sempre e cando a súa utilización e tratamento sexa acorde co carácter e os valores identificados, e deberase axustar, en todo caso, aos criterios establecidos polo correspondente instrumento de ordenación dos recursos naturais ou ao establecido polo órgano da comunidade autónoma competente na materia. Da mesma maneira procederase cos procesos de reforma, renovación, urbanización ou obtención de dotación urbanística nos asentamentos fundacionais inseridos dentro desta Rede Galega de Espazos Protexidos.

- Lei 7/2008, do 7 de xullo, de protección da paisaxe de Galicia (DOG núm. 139, do 18 de xullo)

Esta lei ten por obxecto o recoñecemento xurídico, a protección, a xestión e a ordenación da paisaxe de Galicia, co fin de preservar e ordenar todos os elementos que a configuran no marco do desenvolvemento sostible, entendendo que a paisaxe ten unha dimensión global de interese xeral para a comunidade galega, por canto transcende os eidos ambientais, culturais, sociais e económicos. Para tal fin, esta lei impulsa a plena integración da paisaxe en todas as políticas sectoriais que incidan nela.

Establece no seu artigo 5 que os poderes públicos velarán para que no ámbito da súa competencia e da natureza de cada territorio se adopten as medidas específicas necesarias para a protección, xestión e ordenación da paisaxe, integrando a consideración da paisaxe nas políticas de ordenamento territorial e urbanístico, e nas súas políticas ambientais, do patrimonio cultural, agrícolas, forestais, sociais, turísticas, industriais e económicas, así como en calquera outra política sectorial que poida producir un impacto directo ou indirecto sobre a paisaxe.

Co obxecto de asegurar unha axeitada protección, xestión e ordenación das paisaxes de Galicia establece os seguintes instrumentos, sendo de especial interese no ámbito do monumento natural o último deles:

- Catálogos da paisaxe de Galicia: documentos de referencia que fundamentándose nas distintas áreas xeográficas, morfolóxicas, urbanas e litorais existentes no territorio galego deberán delimitar, con base nos diferentes estudos e traballos existentes na materia, as grandes áreas paisaxísticas de Galicia, polo que identificarán os diversos tipos de paisaxes existentes en cada unha delas e as súas características diferenciais.
 - Directrices da paisaxe: son as determinacións que baseadas nos catálogos da paisaxe definen e precisan para cada unidade de paisaxe os obxectivos de calidade paisaxística que se pretenden alcanzar. Tamén incorpora directrices específicas para plans e proxectos, así como as regras polas cales se rexerán. Foron aprobadas mediante o Decreto 238/2020, do 29 de decembro, polo que se aproban as Directrices de paisaxe de Galicia (DOG núm. 20, do 20.01.2021).
 - Estudos de impacto e integración paisaxística: en todos os proxectos que deban someterse ao procedemento de Declaración de impacto ambiental, segundo se establece na lexislación sectorial vixente, as entidades promotoras deberán incorporar no estudo de impacto ambiental un estudo de impacto e integración paisaxística, documento específico no que se avaliarán os efectos e impactos que o proxecto poida provocar na paisaxe e as medidas de integración paisaxística propostas polas devanditas entidades.
 - Plans de acción da paisaxe en áreas protexidas: A Consellería competente en materia de paisaxe elaborará plans de acción para a protección, xestión e ordenación da paisaxe naqueles territorios declarados como espazos protexidos segundo o disposto na normativa galega vixente en materia de conservación da natureza. Este plan axustarase ás determinacións contidas nas directrices de paisaxe para o territorio onde se localice o espazo protexido, conforme os obxectivos de calidade paisaxística establecidos, e incluírá ademais unha proposta de medidas para o mantemento, a mellora, a recuperación ou a rexeneración das paisaxes presentes naquela área. Os plans de acción integraranse nos instrumentos de planificación e ordenación da área protexida, previstos na normativa galega vixente en materia de conservación da natureza.
- Orde PCM/735/2021, do 9 de xullo, pola que se aproba a Estratexia Nacional de Infraestrutura Verde e da Conectividade e Restauración Ecolóxicas (BOE núm. 166, do 13.07.2021)

Ten como obxecto garantir a conservación da biodiversidade e asegurar a funcionalidade dos ecosistemas e os seus servizos, a conectividade ecolóxica, a restauración do territorio español e a integración da biodiversidade na planificación territorial doutras políticas sectoriais.

As administracións públicas son as responsables de identificar, no ámbito das súas respectivas competencias, os elementos do territorio que conformarán a infraestrutura verde de España, segundo os criterios definidos na estratexia.

Defínese como infraestrutura verde unha rede coherente e estratexicamente planificada de zonas naturais e seminaturais e doutros elementos ambientais, deseñada e xestionada para a conservación dos ecosistemas e o mantemento dos servizos que proveen. Inclúe espazos e outros elementos físicos “verdes” en áreas terrestres (naturais, rurais e urbanas) e mariñas.

O concepto de infraestrutura verde ten como bases fundamentais conceptos como os de capital natural, multifuncionalidade, solucións baseadas na natureza, servizos dos ecosistemas, conectividade, restauración ecolóxica e resiliencia.

No referente aos espazos protexidos, a estratexia os ten en especial consideración xunto con outros elementos chave como os hábitats en perigo de desaparición, zonas húmidas, cursos fluviais, áreas de montaña, vías pecuarias, correntes oceánicas, rutas migratorias e outros sistemas de alto valor natural.

No desenvolvemento e deseño das redes de infraestrutura verde os espazos protexidos forman parte preferente das súas áreas núcleo, aquelas nas que a biodiversidade ten importancia prioritaria, definíndose toda unha serie de criterios para a determinación destas áreas núcleo e dos restantes elementos da rede.

Por outra banda, entre as metas da estratexia atópase a de reducir os efectos da fragmentación e mellorar a conectividade mediante a identificación de corredores ecolóxicos e áreas críticas encamiñadas a asegurar a permeabilidade, coherencia e integración dos espazos protexidos.

Da mesma maneira considérase relevante no marco da estratexia a restauración ecolóxica nos espazos protexidos, co obxectivo de mellorar a conservación das especies, incrementar o benestar humano, fortalecer a conectividade dos ecosistemas a escala de paisaxe, restablecer o aprovisionamento de servizos dos ecosistemas e mellorar a experiencia das persoas visitantes.

En definitiva, a estratexia establece toda unha serie de metas e obxectivos entre os que se inclúen aqueles relacionados coa integración dos espazos protexidos como áreas núcleo da rede de infraestrutura verde, a integración das medidas de protección da infraestrutura verde dentro deles, mellora da súa conectividade, a restauración dos seus hábitats e ecosistemas, entre outros e a través de diversas liñas de actuación.

3. Descrición das principais características do espazo

Preséntase neste apartado unha breve síntese recompileria da información dispoñible sobre as características do espazo, tanto no ámbito físico e no biótico coma no socioeconómico.

3.1 Medio físico

3.1.1 Climatoloxía

O clima asociado ao termo municipal de Oleiros participa do carácter temperado e húmido común ás comarcas costeiras de Galicia. Os seus trazos particulares están determinados fundamentalmente pola súa proximidade ó mar, en especial no que se refire á suavidade térmica e ás oscilacións relativamente pequenas de temperatura entre as distintas estacións.

Como toda a franxa litoral norte e noroeste de Galicia non rexistra precipitacións moi altas no contexto galego, con valores de precipitación anual da orde de 900 a 1.100 l/m², por debaixo da media de Galicia.

Se ben está concentrada nas estacións de outono e inverno, a precipitación está ben distribuída anualmente, cuns 130 días de precipitación apreciable e unha media de 25 l/m² no mes de xullo, o menos chuvioso do ano.

No referente ás características termométricas a temperatura media anual é de 14°C. Durante o verán, as medias acadan os 19°C (con máximas escasamente superiores aos 30°C), resultando xaneiro o mes máis frío cunha media de 9,5°C, con mínimas que en moi poucas ocasións acadan valores negativos. Disto resulta unha oscilación térmica anual de 9,4°C, oscilación pequena típica das zonas costeiras.

A humidade relativa media sitúase entre 75 e 80% ó longo do ano, sen unhas diferenzas destacables entre os distintos meses do ano e cun réxime de xeadas suave e sen presenza habitual de xeadas extemporáneas.

No relativo ao réxime de ventos, a forte exposición da costa de Dexo ás condicións oceánicas maniféstase nunha elevada influencia deste meteoro, importante condicionante ambiental que limita e regula a presenza e distribución de hábitats e comunidades florísticas e faunísticas, así como para o establecemento tradicional de certos usos socioeconómicos. Na zona dáse un marcado predominio de ventos de compoñente Sur, e en menor medida ventos de compoñente Norte, fundamentalmente nordeste nos meses estivais. A porcentaxe de calmas non é moi elevada, situándose ao redor do 10%, debido á súa posición na costa moi afectada polas borrascas atlánticas que atravesan a Comunidade ao longo do ano.

En canto á análise de proxeccións dos posibles efectos do cambio climático no monumento natural de Costa de Dexo de cara ao futuro, os resultados derivados dunha análise propia desenvolvida por Meteogalicia con modelos rexionais indican que o cambio climático poderá afectar ao monumento natural nas próximas décadas en virtude das variacións das variables climáticas: temperatura, precipitación, días de verán, días cálidos, noites frías, noites cálidas, noites tropicais, días consecutivos secos e días consecutivos cálidos, en función das condicións actuais e dos resultados amosados polos modelos climáticos rexionalizados para os horizontes temporais 2031-2060 e 2061-2090.

3.1.2 Xeoloxía

Segundo a cartografía do Instituto Tecnológico y Geominero de España (ITGE) a costa de Dexo está encadrada nunha zona do macizo herciniano denominada Galicia - Tras Os Montes, pertencente á zona Centro- Ibérica (Julivert et al., 1972).

Pódese considerar este treito da costa de Oleiros como unha zona tipicamente representativa da serie de Ordes, unidade formada por materiais alóxenos formados lonxe do ámbito xeográfico actual de Galicia e que foron acrecionados para formar Galicia durante o proceso de converxencia de placas que formou a Panxea hai 350 millóns de anos. Durante este proceso, eventos tecnotermiais de alta presión e temperatura deron forma a unha secuencia con aparencia de flysch, composta maioritariamente por rochas metamórficas con características de grauvacas turbidíticas, conglomerados, filitas e calco-silicatos, cunha estrutura disposta en planos de xistosidade rexional con buzamentos moi altos, de entre 75 e 90°. Posteriormente, xeráronse corpos magmáticos intrusivos (granitoides), formando as rochas magmáticas parte importante do substrato xeolóxico autóctono (Díaz García et al, 2010).

Dentro desta historia xeolóxica, o golfo Ártabro e concretamente a costa de Dexo presenta maior variedade e abundancia de estruturas tectónicas fronte a outros sectores do complexo de Ordes, máis homoxéneos e monótonos.

Así, a erosión litoral descubriu algunhas destas estruturas agrupadas en dúas zonas: o segmento Seixo Branco - A Marola e a punta Torrella, en forma de diques de rochas metabásicas (anfíbolitas e filitas) nunha mesma dirección (NNE-SSW) formados con anterioridade á oroxenia Hercínica, como indica a súa dirección paralela aos planos de xistosidade.

Con orientación distinta aos anteriores (NE-SW) destaca o dique coñecido como Seixo Branco, filón de pórfido granítico que corta a xistosidade rexional conferíndolle un carácter posterior á oroxenia Hercínica. Este dique dálle nome a un dos espazos máis emblemáticos da costa de Dexo, e constitúe o principal expoñente da riqueza xeolóxica do espazo, polo seu elevado valor explicativo e didáctico sobre historia xeolóxica, tectónica e estruturas tectónicas, procesos metamórficos e procesos erosivos e de formación xeomorfolóxica do litoral durante o Cuaternario

Imaxe 2. O Seixo Branco, un dos principais elementos do patrimonio xeolóxico do espazo.

3.1.3 Xeomorfoloxía

No relativo á xeomorfoloxía, ambos tipos de rochas (alóxenas e autóctonas) foron fortemente afectadas por fenómenos tectónicos, sendo o principal axente formador do relevo desta zona a Tectónica durante o Cenozoico, xunto ás variacións do nivel do mar ao longo do Cuaternario (Vidal Romaní, 2018).

Xeomorfoloxicamente a costa de Dexo inscríbese no bordo setentrional da penechaira de Ordes, constituíndo o extremo norte da península conformada polos concellos de Oleiros e Sada, nun arco litoral orientado cara ó norte pero con presenza de todas as orientacións no arco leste-oeste. Xunto co resto do concello de Oleiros, o espazo presenta na súa práctica totalidade unha paisaxe recortada de forma moi suave, con pequenas lombas que descenden gradualmente cara o mar, con diferenzas de altitude escasas (inferiores aos 100 msnm), vertentes tendidas e pendentes baixas. A erosión é a principal responsable da degradación da superficie inicial ó longo da penechaira de Ordes, ademais de axudarse de fenómenos de tipo tectónico.

Dentro deste contexto a franxa costeira presenta unha morfoloxía bastante característica, cun relevo abrupto dominado por acantilados a causa dos axentes litorais de erosión (acción eólica, mariña, etc.) que constitúen os procesos morfoxenéticos máis importantes na costa, e que causan unha regresión do bordo marítimo. Este retroceso obsérvase no perfil da costa, o cal é bastante irregular, sucedéndose unha serie de penínsulas.

Os acantilados litorais constitúen o elemento xeomorfolóxico e paisaxístico máis sobranceiro do espazo. Toda a costa de Dexo é moi escarpada, cun relevo litoral en forma de serra no

que se alternan cabos e cantís con alturas máximas de 40 metros xunto con calas e zonas resgardadas con pequenas praias de area ou coídos na súa base. Por outro lado, a acción erosiva levada a cabo polo mar sobre o relevo costeiro acaba por provocar derribas, acumulando bloques de materiais rochosos nas plataformas de abrasión.

Imaxe 3. Acantilados e furnas constitúen os elementos xeomorfolóxicos máis relevantes da costa de Dexo.

O outro elemento xeomorfolóxico son as furnas e bufadoiros, covas mariñas semi-mergulladas resultantes dos procesos erosivos e a interacción entre as oscilacións do nivel do mar (e da súa forza erosiva) e o material xeolóxico naquelas zonas máis debilitadas pola súa condición litolóxica ou presenza de fracturas. A presenza de furnas é frecuente ao longo da base dos acantilados de todo o monumento natural, localizándose na contorna de Seixo Branco tres casos nos que o desenvolvemento do proceso erosivo deu lugar a derrubamentos do seu teito, conformando os coñecidos popularmente como "Ollos", buratos de tamaño medio na zona superior dos acantilados conectados co mar a través do interior das furnas (Ollo Grande, Ollo Pequeno e A Regocha).

3.1.4 Edafoloxía

Os solos desenvolvidos sobre materiais da serie de Ordes son en xeral moderadamente profundos debido ó seu baixo grao de alteración, e ben drenados, grazas ás súas texturas limosas-arxilosas ou arxilo-areosas. Trátanse de solos próximos ós xerados sobre rochas básicas: son solos de fácil alteración, que producen relevos suaves e cun baixo risco de erosión.

Dentro do monumento natural pódese diferenciar un gradiente de madurez dos solos a medida que nos desprazamos dende a costa cara ao interior: debido á elevada erosión existente na zona costeira existe unha continua renovación e rexuvenecemento dos solos na zona máis próxima o mar, máis exposta aos fenómenos erosivos.

Segundo o Mapa de solos de Galicia trátase fundamentalmente de leptosois úmbricos, cun espesor inferior a 25 cm e perfil tipo A/R cun horizonte superficial A úmbrico, rico en materia orgánica. Nas zonas acantiladas máis expostas preséntanse leptosois líticos, con espesores inferiores aos 10 cm.

Naqueles tramos costeiros máis resgardados da erosión meteorolóxica os solos gañan en profundidade e madurez, véndose os leptosois acompañados por umbrisois epilépticos (os umbrisois de menor espesor) con perfil A/C, A/R ou A/B/C (sendo neste caso un B incipiente), ricos en materia orgánica, desaturados en bases, de textura fina, franca ou franco- limosa e un pH ácido ou moi ácido.

Finalmente, nas áreas máis afastadas da influencia oceánica e con maior cobertura vexetal aparecen umbrisois ferrálicos e háplicos, de maior desenvolvemento e os máis abondosos no monumento natural.

3.1.5 Hidroloxía

As características hidroxeolóxicas da comarca están fortemente condicionadas pola litoloxía xistosa do complexo de Ordes, así como pola súa tectónica e a forma do relevo. O modelado do terreo está dominado pola suavidade das pendentes e o carácter baixo das terras, condicións comúns en toda a comarca, dando lugar a cursos de auga de baixa velocidade e escaso caudal, que discorren en sentido oeste-leste, seguindo a pendente do terreo e dando lugar a vales curtos pero con sistemas hidrográficos amplos.

Na costa de Dexo non se distinguen importantes cursos superficiais de auga, sendo practicamente inexistentes. Aparecen algúns pequenos regatos de moi pequena entidade, sendo os únicos permanentes o río de Abaixo en Canabal e o rego da Pedra en Dexo, vertendo en ocasións directamente sobre os cantís da zona a modo de pequenas fervenzas de moi pequena entidade. En pequenas valgadas ou depresións do terreo poden aparecer pequenos cursos estacionais innominados xunto con asolagamentos e pequenas pozas durante o outono e o inverno.

As fontes e puntos de auga tradicionais, constituídos como puntos de abastecemento ou uso de auga da poboación non son moi abundantes no monumento natural aínda que si no resto do concello de Oleiros, estando repartidos en grande cantidade por todo o municipio.

No monumento natural só aparece unha fonte, situada no límite do espazo protexido, no lugar de Canabal.

3.2 Medio biótico

3.2.1 Hábitats naturais

Segundo a información incluída no Plan Director da Rede Natura 2000 en Galicia para a ZEC ES1110009 Costa de Dexo, parcialmente coincidente co monumento natural, os hábitats presentes neste espazo correspóndense fundamentalmente co grupo de unidades ambientais UA100 Hábitats mariños e costeiros, identificándose un total de 18 tipos de hábitats do Anexo I da DC 92/43/CEE, dos cales 4 son considerados prioritarios.

Destes, cabe destacar que o grupo con maior representatividade é o grupo de Hábitats costeiros e vexetación halofítica, que conta con 6 tipos.

Na táboa 1 preséntase o listado de hábitats naturais de interese comunitario e prioritarios identificados na ZEC, coincidentes cos presentes no monumento natural.

Nat-2000	Hábitat do Anexo I da DC 92/43/CEE
1110	Bancos de area cubertos permanentemente por auga mariña, pouco profunda
1160	Grandes calas e baías pouco profundas
1170	Arrecifes
1210	Vexetación anual sobre argazos
1220	Vexetación perenne de coídos
1230	Cantís con vexetación das costas atlánticas e bálticas
3260	Ríos dos pisos basal a montano con vexetación de <i>Ranuncion fluitantis</i> e de <i>Callitricho-Batrachion</i>
4020 *	Queirogais húmidos atlánticos de zonas temperadas de <i>Erica ciliaris</i> e <i>Erica tetralix</i>
4030	Queirogais secos europeos
6220 *	Zonas subestépicas de gramíneas e anuais do <i>Thero-Brachypodietea</i>
6410	Prados con molinias sobre substratos calcarios, turbosos ou arxilo-limosos (<i>Molinion caeruleae</i>)
6430	Megaforbios eutrofos hidrófilos das orlas de chaira e dos pisos montano a alpino
6510	Prados pobres de sega de baixa altitude (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>)
7220 *	Mananciais petrificantes con formación de "tuf" (<i>Cratoneurion</i>)
8220	Encostas rochosas silíceas con vexetación casmofítica
8230	Rochedos silíceos con vexetación pioneira de <i>Sedo-Scleranthion</i> ou de <i>Sedo albi-Veronicion dillenii</i>
8330	Furnas mariñas
91E0 *	Bosques aluviais de <i>Alnus glutinosa</i> e <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)

Táboa 1. Hábitats naturais presentes na costa de Dexo.

Segundo a valoración do estado de conservación destes hábitats no espazo protexido realizada no citado Plan Director, todos eles presentan un grado de exemplaridade bo ou excelente respecto das características que definen ao hábitat, sendo tamén bo ou excelente o grao de conservación da estrutura e das funcións do tipo de hábitat natural en todos os casos excepto no hábitat 91E0*, presente de maneira residual no espazo (debido á ausencia de cursos fluviais ou zonas húmidas significativas), no que o grao de conservación é intermedio.

3.2.2 Flora e vexetación

A vexetación potencial presente no monumento correspóndese, segundo o mapa de series de vexetación de Rivas Martínez, coa serie 8c "serie colina galaico-portuguesa acidófila do *Quercus robur: Ruscu aculeati-Querco roboris signetum*", bosque caducifolio cuxa especie principal é *Quercus robur*, cunha elevada diversidade específica e con predominio de caducifolios máis algún elemento laurifolio e sub-esclerófilo.

De todos os xeitos, compre salientar que estas series de vexetación potencial defínense utilizando criterios bioclimáticos a escala rexional. No caso específico da costa de Dexo, a elevada influencia de factores ambientais e meteorolóxicos vinculados ao seu carácter litoral (e que se manifestan na elevada erosión edáfica, solos esqueléticos, elevadas taxas de salinidade, entre outros) implica que en gran parte do espazo deba atenderse non á vexetación potencial zonal senón a clases de vexetación azonal: aquela que se desenvolve nun determinado lugar independentemente das variables bioclimáticas, estando a súa presenza determinada pola existencia dunhas condicións ambientais concretas que provocan a aparición dun determinado tipo de vexetación, distinto da vexetación potencial teórica atendendo a criterios bioclimáticos.

Na costa de Dexo esta vexetación correspóndese con aquela adaptada ás condicións definidas fundamentalmente pola influencia do mar e se caracteriza pola presenza de comunidades vexetais representativas e típicas dos acantilados costeiros atlánticos, en relativo bo estado de conservación.

Os factores ecolóxicos desfavorables que actúan selectivamente sobre a vexetación dos acantilados mariños son, fundamentalmente: as salpicaduras directas do mar, o grao de salinidade ambiental e edáfica, a acción directa do vento e a intensa exposición á luz solar.

Estes factores inflúen sobre a fisionomía, composición e estrutura da cuberta vexetal, e producen nas plantas unha serie de adaptacións: adopción de formas almofadadas para reducir a perda de auga, follas carnosas, desenvolvemento de cutículas epidérmicas grosas e brillantes, ou aparición de densos indumentos pilosos.

Nos medios nos que algún ou algúns factores ecolóxicos varían substancialmente en curtos espazos, seguindo unha dirección determinada, a distribución das comunidades florísticas tamén varía rápida e drasticamente, e aparecen cinturas de vexetación ligadas a unhas condicións ambientais concretas. Isto sucede coa cuberta vexetal dos acantilados, onde tales cinturas de vexetación se dispoñen en función da influencia mariña, que condiciona a variación do conxunto de factores ecolóxicos, principais determinantes da distribución das plantas nestes medios.

A zonación en cinturas de vexetación nos acantilados deste territorio responde ó modelo xeral de todos os acantilados atlánticos meridionais, recoñecéndose tres cinturas de vexetación cuxas características (Díaz González e Fernández Prieto, 2002) dende o litoral cara o continente son:

Cintura de vexetación halocasmofítica

Por enriba da zona intermareal rochosa, con comunidades dominadas por algas e, nas cinturas máis elevadas nas que as inmersións son menos frecuentes e están dominadas por liques, a cuberta vexetal supralitoral está xeralmente formada por unha primeira cintura de vexetación que se caracteriza por estar constituída por un pequeno número de taxons formando comunidades moi abertas. Estas comunidades cobren unha porcentaxe moi baixa do total da área na que se desenvolven, quedando gran parte da rocha ó descuberto. Esta franxa de acantilado está sometida á acción directa do mar, tanto polas continuas

salpicaduras desprendidas das ondas ó romper na base do acantilado como polos máis esporádicos golpes de mar nos grandes temporais. Como consecuencia, a formación de solo continuo está impedida pola acción destrutora do mar e unicamente ten lugar nas fisuras da rocha, onde han de vivir as plantas.

En xeral trátase, polo tanto, de plantas de ciclo de vida plurianual (perennes), altamente especializadas na ocupación dun medio que presenta fortes dificultades para a súa colonización: deben ser plantas capaces de vivir en medios salinos (halófilas) e dispor de sistemas radicais potentes e axeitados para ancorarse nas fisuras das rochas (casmófitas).

Estas condicións estritas de habitabilidade provoca a existencia nestas comunidades dun elevado número de especies endémicas, conservadas ademais debido ó seu emprazamento en localizacións de difícil acceso, nos acantilados e no interior das furnas.

Dende o punto de vista fitosociolóxico, na primeira cintura de vexetación atópase, colonizando fisuras da rocha cunha certa nitrofilia e en especial nas paredes verticais das furnas, o fento *Asplenium marinum*, planta exclusiva do litoral que caracteriza como única especie integrante á asociación *Asplenietum marini*, propia destes ambientes rochosos halonitrófilos.

A continuación preséntase a asociación *Crithmo maritimi-Armerietum pubigeræ*, que ten como especies máis representativas ao pirixel de mar, *Crithmum maritimum*, e as denominadas "herbas namoreiras" do xénero *Armeria* sp., *A. maritima* e *A. pubigera*.

Son dúas especies difíciles de diferenciar, aparecendo conxuntamente e existindo tamén hibridación entre elas. *Armeria pubigera* subsp. *pubigera* é unha especie endémica do NO peninsular.

Nos nichos moi especializados de escasa extensión, cun solo delgado algo enriquecido en sales nitroxenadas, poden aparecer comunidades integradas por especies, de tamaño moi reducido e de vida moi efémera (terófitos), como a asociación *Sagino maritimæ-Cochlearietum danicæ*.

Imaxe 4. *Crithmum maritimum* é unha das especies máis representativas da primeira cintura de vexetación.

Praderías densas aerohalinas

A segunda cintura de vexetación, situada xeralmente por enriba da halocasmofítica, está formada por comunidades en xeral máis diversas que as anteriores en canto á súa flora e que, ao ocupar totalmente ou case totalmente o biótomo que colonizan, forman unha pradería pechada asentada xa sobre un solo edáfico continuo ou case continuo. Nestes espazos a profundidade edáfica é maior e a salobridade, aínda que elevada, menos que na cintura anterior, consecuencia da súa situación máis protexida da acción do mar, que xa non exerce directamente o seu efecto erosivo. Nestes ambientes a acción do mar non é directa senón que ten lugar a través de salpicaduras e, sobre todo, polo orballado con microgotas de auga salgada suspendidas no aire e arrastradas polo vento. Por esta razón a esta cintura de vexetación se lle cualifica como aerohalina.

Este medio ten unha menor capacidade selectiva sobre as plantas que o poden ocupar, de tal modo que nel viven algunhas tamén presentes en zonas interiores e que parecen amosar unha certa halotolerancia. Non obstante, nalgúns casos estas plantas presentan aspectos lixeiramente diferentes cando viven nos acantilados que cando o fan en zonas do interior. Frecuentemente, estas ecomorfosis (formas distintas das plantas ligadas a ambientes diferentes) son clasificadas como formas, variedades ou subespecies diversas.

A asociación dominante na zona é a *Dauco gummiferi-Festucetum pruinosa*, clasificada na mesma alianza, orde e clase que as comunidades halocasmofíticas, atendendo a que hai un conxunto de plantas presentes en ambos tipos de comunidades.

Imaxe 5. *Festuca* spp., *Armeria* spp. e outras gramíneas forman densas pradeiras adaptadas ás condicións de forte vento e salinidade.

A planta máis abundante nestas praderías é unha gramínea, *Festuca rubra* subsp. *pruinosa*, de distribución exclusiva nas costas atlánticas meridionais.

Xunto con ela viven outras plantas que crecen nestes medios de maneira case exclusiva. Entre elas, *Daucus carota* subsp. *gummifer*, *Silene uniflora*, *Rumex acetosa* subsp. *biformis*, *Leucanthemum pluriflorum*, *Angelica pachycarpa* ou *Anthyllis vulneraria* subsp. *iberica*, moitas delas especies endémicas de marcado carácter galaico-asturiano.

Nos claros destas comunidades, sobre solos delgados, poden aparecer comunidades de terófitos halófilos similares ós descritos na primeira cintura de vexetación.

Matogueiras aérohalófilas

A última das cinturas de vexetación peculiar dos acantilados está constituída por matogueiras moi similares ás de zonas máis interiores.

Esta cintura aparece tanto nas pendentes do cantil orientadas cara o mar, como nas zonas máis chas. A influencia do mar maniféstase a través da fina pulverización con gotas de auga en suspensión que arrastra o vento, o que impide a implantación das comunidades vexetais normais en áreas menos expostas, onde a influencia mariña é escasa ou nula.

Nestas condicións desenvólvense solos continuos, cun horizonte superior moi rico en materia orgánica mal descomposta, que permiten o asentamento de comunidades de matogueira, máis complexas estruturalmente e con maior diversidade florística que as que se desenvolven nas zonas do cantil máis próximas ó mar.

As matogueiras máis frecuentes nesta cintura de vexetación son do tipo queirogal-toxeira, sendo as matas máis abundantes *Erica cinerea*, *Erica ciliaris*, *Erica umbellata*, *Daboecia cantabrica*, *Lithodora prostrata*, *Calluna vulgaris*, e o toxo, *Ulex europaeus*. O toxo presente nestes ambientes é da subespecie *latebracteatus*, caracterizada pola maior lonxitude das brácteas do cáliz, e pola forma prostrada e almofadada destes ecotipos mariños.

É tamén de destacar a presenza de *Cistus salvifolius* e dun ecotipo mariño do trobisco, *Daphne gnidium* var *maritimus*, característicos elementos termófilos.

Dende un punto de vista fitosociolóxico, a principal asociación vexetal que aparece baixo estas condicións é *Sileno maritimae-Ulicetum humilis*, na que ademais dos citados aparecen taxons como *Silene uniflora*, *Pteridium aquilinum*, *Asphodelus albus* e orquídeas como *Serapias cordigera*, *Dactylorhiza maculata* ou *Orchis morio*.

A medida que nos afastamos da costa a influencia do mar decrece, diminuindo o nivel de salinidade tanto atmosférico como edáfico, aparecendo unha evolución progresiva desta matogueira ata chegar a conformar un tipo de comunidade xa independente e non afectada polas condicións salobres do medio. Trátase da asociación *Ulici europaei-Ericetum cinereae*, queirogais típicos do interior de Galicia que aparecen en mosaico cos queirogais húmidos da asociación *Cirsio filipenduli-Ericetum ciliaris*, con presenza de *Erica ciliaris* e que constitúen o hábitat prioritario 4020*.

Imaxe 6. As toxeiras-breixeiras secas conforman un dos hábitats naturais máis representativos do espazo.

Ademais destas cinturas de vexetación principais que configuran a estrutura espacial das comunidades vexetais na área de estudo, aparecen pequenas representacións de formacións e comunidades en nichos especializados que achegan diversidade e riqueza á flora do espazo:

- *Cratoneurion*: En rochedos e cantís zumegantes, con elevada humidade e con afloramento de augas saturadas en carbonatos poden aparecer precipitados de calcio dando lugar a substratos calcáreos moi puros, colonizados por diversas especies de briófitos que constitúen un hábitat prioritario.
- Comunidades nitrófilas: en acantilados con presenza de colonias de cría de aves mariñas aparecen comunidades vexetais ligadas a biótotos con solos ricos en sales nitróxenadas e que, por tanto, poden ser cualificadas de nitrófilas. Estas condicións vense favorecidas polas dexeccións das propias aves alí onde aparecen de maneira regular en cantidades significativas, modificando os solos do acantilado a través deste aporte de abono. Entre as especies presentes destaca pola súa abundancia e aspecto a malva arbórea *Lavatera arborea*.
- Louredas: Nos acantilados silíceos do litoral atlántico e cantábrico en situacións protexidas dos ventos dominantes poden desenvolverse interesantes formacións de loureiros, *Laurus nobilis*, cunha flora específica asociada que na costa de Dexo aparecen de maneira puntual e localizada.
- Bosques de ribeira. Se ben non existen bosques de ribeira salientables, aparecen asociados aos escasos regos fluviais pequenas formacións arbóreas atribuíbles a este hábitat, dominadas por *Alnus glutinosa* e *Salix atrocinerea*.

A estrutura en cinturas de vexetación natural propia do ecosistema litoral anteriormente descrita vese continuada cunha nova cintura conformada por unha orla forestal de orixe antrópica, conformada por plantacións forestais mixtas de *Eucaliptus globulus*, *Pinus pinaster* e *Pinus radiata*, con presenza no seu sotobosque de abondoso arborado autóctono como *Quercus robur*, *Quercus pyrenaica* e *Castanea sativa*, produto este último probablemente de antigos soutos cultivados e actualmente xa desaparecidos.

Finalmente e xa nas áreas de transición cara os núcleos de poboación aparecen cultivos e terras de labor maioritariamente en desuso, en mosaico con antigos prados seminaturais en proceso de abandono.

No referente á flora ameazada ou legalmente protexida, están inventariadas as seguintes especies no interior do espazo protexido:

	DH	LESRPE	CGEA
<i>Narcissus bulbocodium</i>	Anexo V		
<i>Narcissus triandrus</i>	Anexo IV	RPE	
<i>Petalonia zosterifolia</i>			EP

Táboa 2. Flora ameazada presente na costa de Dexo. DH: Directiva 94/43/CEE. LESPRE: Listado de especies en réxime de protección especial. CGEA: Catálogo galego de especies ameazadas

3.2.3 Fauna

Tendo en conta a distribución dos ecosistemas presentes no monumento natural, cunha marcada diferenciación entre a zona eminentemente litoral (con formacións acantiladas e vexetación asociada, fundamentalmente herbácea e extensións de queirogais-toxeiras) e as

zonas máis interiores (formacións arboradas mixtas e terras agrícolas en proceso de abandono), as comunidades faunísticas distribúense espacialmente de maneira coherente con esta distribución espacial dos seus hábitats.

As zonas máis interiores, dominadas por masas arboradas mixtas de orixe antrópica, presentan comunidades típicas destes medios na maior parte da Galicia costeira, con especies comúns de hábitos forestais e outras máis ou menos xeralistas. O mesmo sucede nos parches do antigo mosaico agrario actualmente en proceso de abandono, nos que as especies especialistas destes medios (a rula *Streptopelia turtur*, o cuco *Cuculus canorus* ou a perdiz *Alectoris rufa*, por exemplo) desapareceron ou están en regresión, de maneira consistente coa súa situación xeral en gran parte do territorio europeo. No seu lugar, aparecen especies forestais comúns e xeralistas, sexan aves (diversas especies de páridos, carrizo *Troglodytes troglodytes*, corvo pequeno *Corvus corone*, azor *Accipiter gentilis* ou miñado *Buteo buteo*, entre moitas outras), mamíferos (diversas especies de micromamíferos, morcegos como *Pipistrellus pipistrellus*, a xeneta *Genetta genetta*, o raposo *Vulpes vulpes* ou o xabaril *Sus scrofa*), hérpetos ou invertebrados.

As amplas extensións de queirogal-toxeira que actúan como transición entre as áreas forestais e a costa presentan xunto coas especies anteriormente descritas outras especialistas destes hábitats: entre as aves aparecen a laverca *Alauda arvensis*, chasco *Saxicola rubicola*, papuxa do mato *Sylvia undata*, azulenta *Prunella modularis*; o morcego das hortas *Eptesicus serotinus* ou os réptiles *Coronella austriaca* e *Timon lepidus*.

Os escasos puntos húmidos existentes no interior do monumento natural (pequenos leitos fluviais, prados húmidos ou lavadoiros) albergan comunidades de invertebrados acuáticos e anfibios como *Lissotriton boscai*, *Triturus marmoratus*, *Rana iberica*, entre outros.

Non obstante, dadas as características do espazo, as comunidades faunísticas de maior interese sitúanse no litoral: comunidades subacuáticas e do intermareal por unha banda, e as comunidades de aves mariñas e rupícolas reprodutoras.

No medio mariño e intermareal rochoso atópase unha rica comunidade en bo estado de conservación conformada por peixes e invertebrados mariños, algúns deles de interese comercial como o mexillón *Mytilus galloprovincialis* ou o percebe *Pollicipes pollicipes*. Entre estes aparecen especies de interese incluídas no Catálogo Galego de Especies Ameazadas ou en Réxime de Protección Especial, como os gasterópodos *Patella ulyssiponensis*, *Nucella lapillus* e *Bolma rugosa* ou o equinodermo *Echinus esculentus*.

Furnas e acantilados presentan ademais microhábitats óptimos para diversos grupos de vertebrados, como as charcas permanentes ou estacionais aptas para a reprodución dos anfibios *Discoglossus galganoi* e *Alytes obstetricans*, ou as furnas empregadas como refuxio por comunidades de quirópteros aínda non o suficientemente estudadas. A lontra *Lutra lutra* é unha recolonizadora recente deste tramo litoral.

Pero entre os vertebrados, o principal valor do monumento natural Costa de Dexo dende o punto de vista faunístico, son as colonias de cría de aves mariñas e rupícolas, aspecto no que acadara relevancia a nivel galego e estatal.

Imaxe 7. As colonias de cría de aves mariñas constitúen o principal valor faunístico do espazo.

Existe un amplo elenco de especies de hábitos terrestres pero que empregan como hábitat de nidificación cantís e paredes verticais, atopando na costa de Dexo un hábitat óptimo no que, unidas ás aves mariñas reprodutoras, configuran neste espazo unha das comunidades de aves rupícolas máis ricas e diversas da costa galega.

Están presentes como reprodutoras as falconiformes lagarteiro (*Falco tinnunculus*) e falcón peregrino (*Falco peregrinus*), e os córvidos choia biquivermella (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*), corvo grande (*Corvus corax*) e gralla pequena (*Corvus monedula*), escasas como nidificantes en Galicia. A estas únese durante o período estival o andoriñón real (*Tachymarptis melba*), moi escaso en Galicia e que presenta neste espazo unha das súas principais colonias (Barros et al, 2004).

Entre as aves mariñas, a gaivota patiamarela (*Larus michahellis*) presenta colonias de cría repartidas ao longo dos cantís (nunha das principais colonias de cría da especie en Galicia situadas en hábitat natural no medio continental) e en illotes próximos como a Insua de Montemeán e A Marola, cunha poboación en 2021 de 90 parellas (fonte: CEIDA) que presenta un fondo declive poboacional nos últimos anos. Existen citas de parellas reprodutoras illadas de gaivota escura (*Larus fuscus*) na década de 1990 (Barros et al., 1997).

Xunto a esta e como especie máis representativa da costa de Dexo aparece o corvo mariño cristado (*Phalacrocorax aristotelis*), especie catalogada como Vulnerable a nivel galego e estatal, e que presenta na costa de Dexo a súa principal poboación reprodutora na costa peninsular ibérica, con 131 parellas censadas en 2021 (fonte: CEIDA).

Na táboa 3 preséntanse os taxons citados na ZEC Costa de Dexo no Plan Director da Rede Natura 2000 en Galicia amparados por algunha figura de protección legal. Non se inclúen as especies incorporadas ao Listado de especies en réxime de protección especial regulado polo Real Decreto 139/2011, de 4 de febreiro, para o desenvolvemento do Listado de especies silvestres en réxime de protección especial e do Catálogo español de especies ameazadas, no que se inclúen 2 especies de invertebrados, 5 anfibios, 7 réptiles, 52 aves e 7 mamíferos.

	DH	An. I DA	CEEA	CGEA
<i>Bolma rugosa</i>				EP
<i>Echinus esculentus</i>				VU
<i>Alytes obstetricans</i>	Anexo IV			
<i>Discoglossus galganoi</i>	Anexo II-IV			
<i>Rana Perezi</i>	Anexo V			
<i>Triturus marmoratus</i>	Anexo IV			
<i>Coronella austriaca</i>	Anexo IV			
<i>Lacerta schreiberi</i>	Anexo II-IV			
<i>Felis silvestris</i>	Anexo IV			
<i>Lutra lutra</i>	Anexo II-IV			
<i>Mustela putorius</i>	Anexo V			
<i>Myotis myotis</i>	Anexo II-IV		VU	
<i>Pipistrellus pygmaeus</i>	Anexo IV			
<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	Anexo II-IV		VU	
<i>Rhinolophus hipposideros</i>	Anexo II-IV			
<i>Caprimulgus europaeus</i>		Sí		
<i>Emberiza schoeniclus lusitanica</i>			EP	EP
<i>Falco peregrinus</i>		Sí		
<i>Haematopus ostralegus</i>				VU
<i>Hydrobates pelagicus</i>		Sí		VU
<i>Larus melanocephalus</i>		Sí		
<i>Larus minutus</i>		Sí		
<i>Lullula arborea</i>		Sí		
<i>Phalacrocorax aristotelis</i>			VU	VU

	DH	An. I DA	CEEA	CGEA
<i>Pyrrhocorax pyrrhocorax</i>		Sí		
<i>Rissa tridactyla</i>				VU
<i>Sterna sandvicensis</i>		Sí		
<i>Sylvia undata</i>		Sí		
<i>Uria aalge</i>		Sí		

Táboa 3. Taxons presentes na costa de Dexo recollidos en textos legais. DH: Directiva 94/43/CEE; An. I DA: Anexo I da Directiva 2009/147/CE; CEEA: Catálogo español de especies amenazadas; CGEA: Catálogo galego de especies amenazadas.

3.3 Paisaxe

A costa de Dexo, comprendida entre a ría de Ares-Betanzos e a da Coruña, revela un lugar de encontro entre a terra e o mar no que se suceden espectaculares paisaxes conformadas por unha costa de perfil irregular na que se mesturan sectores de altos cantís verticais con zonas de pendentes máis suaves que chegan a formar pequenas praias nas calas máis protexidas da acción do mar.

A súa situación estratéxica no Golfo Ártabro, xunto coa posición elevada dos cantís e a configuración dunha cobertura vexetal en xeral escasa e de baixo porte, outorga un elevado campo visual sobre todo o tramo litoral entre as illas Sisargas (Malpica de Bergantiños) e cabo Prioriño (Ferrol), e fundamentalmente sobre o propio Golfo Ártabro, rías de A Coruña e Ares-Betanzos e a propia cidade da Coruña.

Segundo o Catálogo das Paisaxes de Galicia, a Costa de Dexo sitúase na gran área paisaxística (GAP) Golfo Ártabro e, dentro desta, na comarca paisaxística 10.1-Golfo Ártabro Litoral, caracterizada por uns tipos de paisaxe que combinan unha morfoloxía propia do litoral (litoral cántabro-atlántico ou vales sublitorais), unhas cubertas do solo relacionadas cunha forte humanización do territorio (rururbano ou mosaico agroforestal) e uns termotipos vinculados tamén á influencia litoral (termotemperado ou mesotemperado). A combinación destas tres variables configura unha área paisaxística caracterizada pola suavidade tanto de formas como de condicións climáticas, factores clave para explicar a outra compoñente da ecuación: a ocupación intensa e continuada no tempo e no espazo deste sector do territorio galego, se ben con matices locais.

O principal tipo de paisaxe da Grande Área Paisaxística (case o 20 % da súa superficie) é aquel que combina litoral cántabro atlántico, rururbano e termotemperado, características propias da franxa costeira e polo tanto da Comarca Paisaxística Golfo Ártabro Litoral, na que as boas condicións para o asentamento humano levaron a unha ocupación continuada e difusa do territorio, singularmente nos bordes das rías de Coruña e Ferrol. Non entanto, no ámbito específico da costa de Dexo substitúese o tipo de cobertura do solo rururbano polo mosaico agroforestal e as áreas de matogueira e rochedo, configurando un espazo que podería definirse como illado entre o mar e a matriz territorial da área paisaxística cunha

porcentaxe de superficie urbanizada moito máis elevada e integrada na área metropolitana da cidade da Coruña.

A significativa presenza de rochedo e matogueira (o 6% da superficie do Golfo Ártabro Litoral) é moi inferior á da maioría das GAP, concentrándose nas serras e espazos costeiros, o que lle outorga unha maior relevancia á súa presenza na Costa de Dexo.

Ningunha das Áreas de Especial Interese Paisaxístico definidas para esta GAP se localiza na costa de Dexo, mentres que si que se recolle como miradoiro o Faro de Mera, cunha área visible de máis de 62.000 ha sobre o litoral coruñés e as masas de auga adxacentes.

No referente á exposición visual e visibilidade estratéxica do conxunto do monumento natural, esta é media ou baixa debido, principalmente, á súa baixa altitude e á que este espazo non é visible dende unha parte importante dos puntos con maior potencial de vistas seleccionados para a GAP.

Outra fonte de información de referencia é o Plan de Ordenación do Litoral de Galicia, que establece no monumento natural as seguintes 5 unidades de paisaxe, distribuídas de leste a oeste:

- Lorbé: valoración alta da paisaxe debido ao alto valor xeomorfolóxico e ecolóxico do litoral, cun alto grao de observación dende a fronte costeira destacando a visibilidade do porto de Lorbé, o alto valor das formacións acantiladas e os bancais de cultivo aínda conservados e que manteñen a estrutura e morfoloxía tradicionais case intactas.
- Punta Torrella: xunto co resto das unidades que conforman a costa de Dexo é un medio de especial valor xeomorfolóxico e ecolóxico. Paisaxisticamente, a ausencia de actividades humanas permite unha lectura continua da paisaxe sen alteracións visuais ou funcionais, xerándose conexións visuais coas restantes unidades da costa de Dexo e a ría de Ares.
- Costa de Dexo: presenta cantís de especial valor e a presenza visual e simbólica da illa da Marola. As agras e terras de cultivo da contorna de Dexo e o seu porto, aínda que presentan algún fenómeno de urbanización, contribúen a entender as dinámicas históricas da paisaxe.
- Enseada de Canabal: a singularidade que supón a configuración da enseada no contexto de cantís abruptos das restantes unidades paisaxísticas confírenlle valor dentro do conxunto.
- Puntas de Mera e Meán: nesta unidade destaca o valor de certos elementos singulares, como a Insua de Montemeán e a punta de Mera, cunha visión global privilexiada da fronte litoral da cidade da Coruña, a enseada de Mera e boa parte da costa do concello de Oleiros.

Nesta última unidade de paisaxe defínese un Espazo de Interese Paisaxístico, denominado Punta Bufadoiro e que se corresponde coa punta de Mera.

Imaxe 8. Unidades de Paisaxe definidas no Plan de Ordenación do Litoral (delimitadas en azul). En sombreado vermello preséntase o monumento natural.

3.4 Medio socioeconómico

O concello de Oleiros, no que se sitúa a totalidade da superficie do monumento natural, forma parte da comarca da Coruña, conxuntamente con outros oito concellos: Abegondo, Arteixo, Bergondo, Cambre, Carral, A Coruña, Culleredo e Sada.

Esta comarca, que se corresponde maioritariamente coa área metropolitana da Coruña, constitúe o principal polo socioeconómico de Galicia xunto coa área metropolitana de Vigo.

Segundo o Instituto Galego de Estatística (IGE), a poboación total da comarca ascendía en 2021 a 405.925 habitantes, o que representa o 15% da poboación de Galicia e o 34% da poboación da provincia da Coruña.

Despois do concello da Coruña, Oleiros é o concello máis poboado da comarca con 36.922 habitantes (ver táboa 4), o 9% da poboación comarcal, e sitúase entre os 10 concellos máis poboados de Galicia. Unha proba do dinamismo socioeconómico do territorio é a evolución poboacional, cun aumento do 9% no concello de Oleiros durante o decenio 2010-2020, mentres que a nivel comarcal mantívose estable con certa tendencia alcista (cun aumento do 3%) e a nivel galego dábase un claro declive demográfico, cunha perda no conxunto de Galicia do 3% da súa poboación, (IGE, 2021). Este efecto faise aínda máis patente analizando os dous últimos decenios (2000-2020), nos que o aumento da poboación comarcal foi dun 14% e en Oleiros acadou o 40%, mentres que a poboación galega mantívose estable (descenso do 1%).

Concello	Poboación
----------	-----------

Coruña	245.468
Oleiros	36.922
Arteixo	32.894
Culleredo	30.758
Cambre	24.616
Sada	16.382
Bergondo	6.817
Carral	6.574
Abegondo	5.494

**Táboa 4. Poboación dos concellos da comarca da Coruña
(Instituto Galego de Estatística)**

Estes datos poñen de manifesto o elevado peso poboacional do contexto xeográfico no que se enmarca o monumento natural, e que pode ser relevante á hora de avaliar a presión de uso público, urbanística e noutros ámbitos que pode soportar potencialmente o espazo. Esta presión vese reforzada tamén pola elevada densidade poboacional: a cidade da Coruña, a poucos quilómetros do monumento natural, é unha das cidades máis densamente poboada da Europa atlántica, con case 6.500 habitantes/km², mentres que Oleiros alberga 845 habitantes/km², en contraposición cos 91 habitantes/km² de Galicia.

Os indicadores económicos reflicten tamén a importancia da comarca coruñesa como eixo socioeconómico do territorio: alberga o 16% das empresas galegas e xera o 31% dos empregos, o 40% dos ingresos e o 45% do Valor Engadido Bruto da comunidade autónoma (ARDAN, 2019). Segundo o IGE, o sector servizos é o sector con maior dinamismo do territorio, con máis do 60% da poboación ocupada e con gran diferenza respecto ao resto de sectores.

A tendencia existente reflicte a importancia do proceso de descapitalización dos activos agrarios e pesqueiros do territorio, mostrando en 2008 unha redución da poboación ocupada nestes sectores superior ao 50% respecto da poboación ocupada en 1991 (Branco *et al.*, 2008). O Golfo Ártabro mostra, por tanto, unha transformación desde unha economía baseada no sector primario cara a outra claramente orientada cara ao sector terciario, o cal presenta ademais unha elevada importancia na empregabilidade da poboación feminina (Blanco *et al.*, 2008).

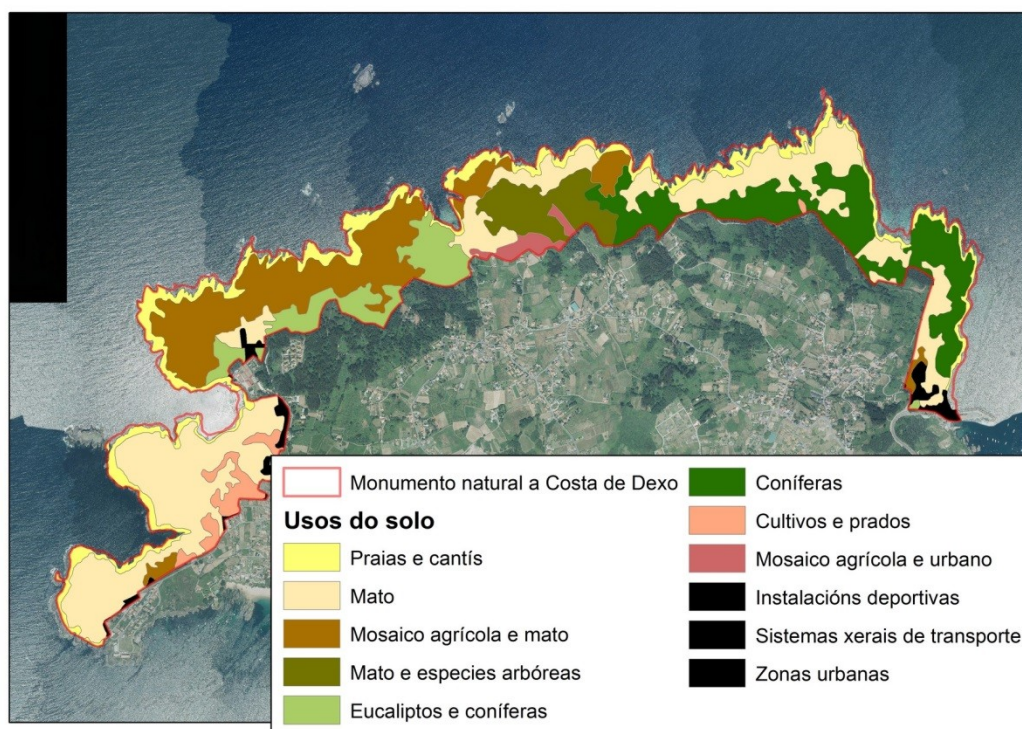
3.4.1 Usos do solo

Segundo os criterios aplicados no Catálogo das Paisaxes de Galicia, a cobertura do solo no monumento natural repártese fundamentalmente entre un mosaico agroforestal, áreas de matogueira e rochedo.

Atendendo ás clasificacións empregadas no Sistema de Información sobre Ocupación do Solo de España (SIOSE) as conclusións non varían, sendo "mato" a clase de ocupación do solo predominante, cun terzo da superficie total do espazo. As tres categorías máis abundosas, "mato", "mosaico agrícola e mato" e "coníferas" constitúen dous terzos desta superficie total, tal e como se reflicte na seguinte táboa.

CLASE	SUP (ha)	PORCENTAXE (%)
Mato	82,97	32,56%
Mosaico agrícola e mato	47,93	18,81%
Coníferas	39,15	15,36%
Praias e cantís	33,91	13,31%
Eucaliptos e coníferas	18,30	7,18%
Mato e especies arbóreas	15,79	6,20%
Cultivos e prados	7,17	2,81%
Zonas urbanas	4,73	1,86%
Mosaico agrícola e urbano	3,70	1,45%
Sistemas xerais de transporte	1,17	0,46%
Instalacións deportivas	0,04	0,02%

Táboa 5. Clases de ocupación do solo no monumento natural a costa de Dexo (SIOSE)

Imaxe 9. Clases de ocupación do solo no monumento natural Costa de Dexo (SIOSE).

Simplificando estas categorías pode comprobarse que as áreas de mato son realmente predominantes no espazo protexido: a suma das tres categorías que o incorporan entre as súas compoñentes (mato, mosaico agrícola e mato, e mato e especies arbóreas) supera o 50% da superficie total. As áreas urbanizadas supoñen menos do 3% do espazo protexido.

CLASE SIMPLIFICADA	PORCENTAXE (%)
Mato (Mato, mosaico agrícola e mato)	57,56%
Arborado (coníferas, eucaliptos e coníferas, e mato e especies)	28,74%

arbóreas)

Áreas agrícolas (mosaico agrícola e mato, cultivos e prados, e mosaico agrícola e urbano)	23,07%
---	--------

Praias e cantís	13,31%
-----------------	--------

Áreas urbanizadas (zonas urbanas, sistemas xerais de transporte e instalacións deportivas)	2,33%
--	-------

Táboa 6. Clases agrupadas de ocupación do solo no monumento natural Costa de Dexo (SIOSE).

**Nota: a suma das porcentaxes de superficie supera o 100% debido a que as diferentes clases repítense en varias das clases simplificadas.*

3.4.2 Réxime de propiedade

En consonancia coa situación predominante na maior parte da comarca da Coruña a propiedade agroforestal é fundamentalmente de carácter privado, altamente atomizada e non existen montes veciñais en man común.

Segundo os datos existentes na Dirección General del Catastro no monumento natural localízanse 2.324 parcelas catastrais, cun tamaño medio de 1.108 m² de superficie (menos da metade da superficie media da parcela catastral rústica en Galicia, situada na contorna dos 2.500 m²).

Imaxe 10. Parcelas catastrais no monumento natural.

Exceptuando aquelas parcelas de carácter público demanial vinculadas ao Dominio Público Marítimo-Terrestre o resto das parcelas existentes son de titularidade privada.

3.4.3 Usos e aproveitamentos

As principais actividades económicas que se desenvolven actualmente nos terreos do monumento natural son o marisqueo e os aproveitamentos forestais de *Eucalyptus globulus*, *Pinus pinaster* e *Pinus radiata* por parte de pequenos/as propietarios/as particulares nas parcelas forestais de titularidade privada e xeralmente de pequeno tamaño descritas no anterior apartado. Non se dispón no momento de redacción desta memoria de estatísticas sobre o volume de cortas realizadas anualmente, sendo en todo caso de pequena entidade.

Outra actividade forestal de menor incidencia é o aproveitamento tradicional do toxo, realizado na actualidade por un moi pequeno número de propietarios/as nas áreas de matogueira costeira.

Existe tamén o aproveitamento recreativo non regulado de cogomelos, sen datos sobre o seu alcance pero aparentemente de escasa incidencia.

Imaxe 11. Aproveitamento tradicional do toxo nas áreas de matogueira costeira.

Con respecto aos recursos marisqueiros, segundo información achegada pola Dirección Xeral de Desenvolvemento Pesqueiro da Consellería do Mar, a costa do monumento natural Costa de Dexo forma parte dos seguintes plans de xestión de recursos específicos:

- Plan conxunto das confrarías da Coruña e Barallobre de xestión do recurso específico anemone na modalidade de mergullo con subministro de aire dende superficie. O ámbito territorial do plan abarca dende punta Langosteira a punta Miranda, situándose a parte oriental do monumento natural (entre Punta Torrella e o porto de Lorbé) na Zona 2, que se estende ata o porto de Sada. A especie obxectivo é a anemone (*Anemonia viridis*), que é recollida mediante rasqueta ou coitelo de punta

redondeada e trueiro, por mergullador que recibe subministro de aire dende embarcación.

Na explotación participan un total de 8 mergulladores a bordo de 4 embarcacións e o calendario de explotación prevé un máximo de 20 días entre no período que vai de maio a decembro (ambos incluídos) e cun tope máximo de captura de 35 kg por embarcación e día.

A zona 2, con capturas que oscilan entre os 40 e os 1.723 kg no período 2009-2020, foi o escenario do 48,27 % das extraccións de anemone do Plan, o que representa o 52,57 % das capturas e o 50,13 % dos ingresos acumulados ao longo do período.

- Plan conxunto das confrarías da Coruña, Mera, Lorbé, Sada e Ares de xestión do recurso específico percebe nas modalidades a pé e dende embarcación (PE410A 2018/31-1).

O ámbito territorial do Plan abarca o ámbito territorial das confrarías participantes, situándose a costa de Dexo na zona D, "Mera", que abrangue dende a praia de Bastiagueiro ata o porto de Sada (zona de produción catalogada no Sigremar co código CF-026). A especie obxectivo é o percebe (*Pollicipes pollicipes*) que é recollido mediante raspa ou rasqueta.

Na explotación participan un total de 6 percebeiros a pé e 39 tripulantes habilitados (36 de Coruña, 2 de Mera e 1 de Lorbé) a bordo de 27 embarcacións (25 de Coruña, 1 de Mera e 1 de Lorbé) e o calendario de explotación prevé un máximo de 144 días ao longo de todo o ano, cun tope máximo de captura de 7 kg por persoa (percebeiro a pé e tripulante habilitado, enrolado e a bordo) e día.

A importancia desta zona D no total do ámbito do plan foi crecente no último quinquenio, representando no ano 2020 o 38,74% do total de capturas (1.307 kg de percebe na zona D).

- Plan conxunto das confrarías da Coruña e Barallobre para a xestión do recurso específico equinodermos na modalidade de mergullo con subministro de aire dende superficie.

O ámbito do Plan vai dende punta Langosteira ata punta Segaoño, subdividido en 4 zonas de produción, das que a máis axustada ao espazo natural é a zona B, que vai de Bastiagueiro ao peirao de Sada (rexistrada no Sigremar co código CF-029). As especies obxectivo son o ourizo de mar (*Paracentrotus lividus*) e a holoturia (*Holoturia forskali*), recollidas por mergulladores con subministro de aire dende embarcación.

No Plan participan 16 mergulladores a bordo de 7 embarcacións, sendo o número máximo de días previstos de 50, nun calendario de explotación que comprende o período entre xaneiro e abril (ambos incluídos) e o mes de setembro. Os topes máximos de captura son de 80 kg de ourizo por mergullador (enrolado e a bordo) e día e de 10 kg de holoturia por mergullador e día.

Ao igual que no caso do percebe a importancia desta zona no ámbito do plan foi crecente no quinquenio 2016-2020, capturándose neste último ano 19.116 kg que representan o 52,69% do total.

- Plan de xestión do recurso específico algas da confraría de pescadores da Coruña na modalidade de subministro de aire dende superficie.

O ámbito territorial do Plan abarca toda a zona VII (de punta Langosteira a cabo Priorioño), pero está dividido en 3 sectores de explotación dos que o que correspondería ao espazo natural é o B (CF-034), que vai dende punta Fiateira ata a

punta do dique de Sada. As especies obxectivo do plan son *Codium tomentosum*, *Himanthalia elongata*, *Laminaria ochroleuca*, *Porphyra umbilicalis*, *Ulva rigida* e *Undaria pinnatifida*. O tope máximo de captura é de 1.000 kg por embarcación e día, salvo no caso da *Undaria*, que non hai tope de captura. Participan na explotación 8 mergulladores, a bordo de 4 embarcacións.

A zona é tamén obxecto de explotación segundo o plan de explotación da empresa Porto- Muiños, S.L. que explota diversas especies ao longo de todo o litoral galego, incluídas as rías do golfo Ártabro.

Toda a costa do monumento natural foi excluída recentemente das zonas de extracción da semente de mexillón en bancos naturais por resolución da xefatura territorial da Coruña da Consellería do Mar.

Por outra banda, existe actividade pesqueira e acuícola no ámbito do porto de Lorbé, integrado parcialmente no ámbito territorial do monumento natural. Segundo o rexistro de buques de pesca de Galicia, Lorbé é porto base de 16 embarcacións con licencias de artes menores, que xunto con embarcacións procedentes doutros portos da provincia da Coruña desenvolven parcialmente a súa actividade nas augas próximas ao espazo protexido.

Nas augas inmediatamente próximas ao monumento natural sitúase o polígono de viveiros flotantes Sada 1 e Sada 2, constituído por 149 cuadrículas das que están ocupadas 122 con cultivo de mexillón.

Por último, no espazo desenvólvense outros usos extractivos non produtivos, como a pesca marítima de recreo dende terra, cun alcance e intensidade aínda non avaliados, e a actividade cinexética, situándose a totalidade do espazo protexido no interior do TECOR societario As Gabeiras.

3.4.4 Equipamentos e infraestruturas de uso público

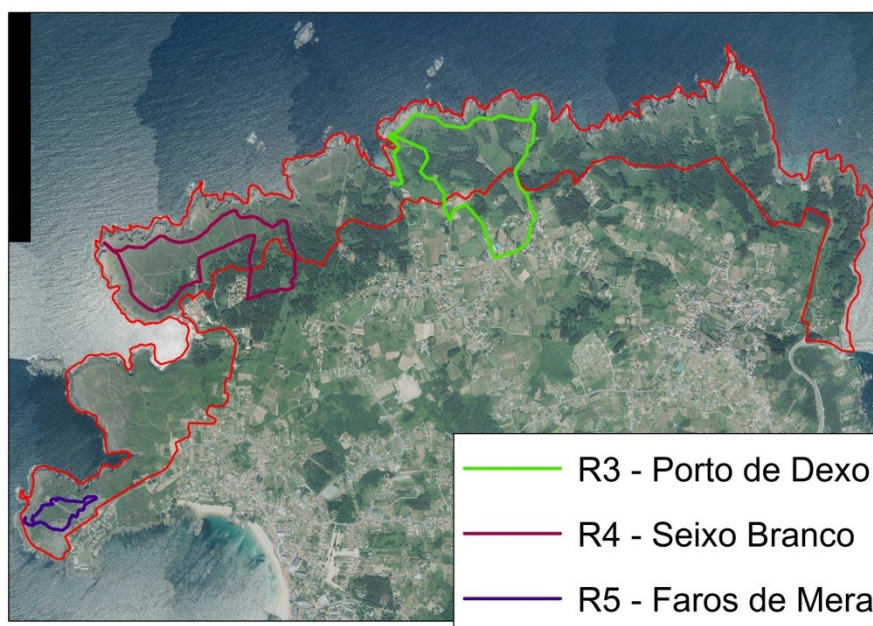
A situación do monumento natural nunha área densamente poboada, a escasa distancia a núcleos de poboación de tamaño medio grande e a súa boa accesibilidade, xunto co seu elevado valor paisaxístico e recreativo, provocan unha elevada presión de uso público sobre o espazo, escenario de actividades de lecer, recreo, ocio e deporte para un gran número de persoas visitantes.

Se ben non existen estatísticas sobre o número de persoas que visitan o espazo protexido, pódese empregar como referencia o número de usuarios da Aula do Mar, centro de interpretación de propiedade municipal situado na punta de Mera. Segundo datos achegados polo concello de Oleiros, entre os meses de abril e novembro de 2021 visitaron este equipamento 10.826 persoas. Debe terse en conta a incidencia da pandemia da COVID-19 sobre o número de persoas visitantes ao establecerse limitacións de aforo e existir restricións perimetrais a nivel municipal durante parte do ano. Así, empregando como referencia dunha situación de normalidade o ano 2019, o número de visitantes ascendeu a 17.842.

O Anuario 2018 do estado das áreas protexidas en España (Europarc-España, 2019) estima que o número de usuarios dos centros de visitantes representa o 12% do total de persoas visitantes do correspondente espazo protexido, dato que pode dar unha primeira aproximación ao total no conxunto do espazo protexido.

Esta elevada vocación de uso público do espazo tradúcese na presenza dunha serie de equipamentos e infraestruturas:

- Aula do Mar: pequeno espazo interpretativo musealizado de propiedade municipal que aproveita a antiga casa do fareiro dos faros de Mera. É xestionado polo concello de Oleiros como centro de recepción de visitantes do espazo protexido. A súa cuberta está acondicionada como terraza e miradoiro, con amplas vistas sobre o litoral. Nas súas proximidades atópanse un aparcadoiro, paneis informativos e fonte de auga potable.
- Área recreativa do Porto de Dexo: espazo antigamente ocupado polo porto de Dexo, que foi transformado na actualidade nunha área recreativa dotada de mesas e bancos, papeleiras, fonte de auga potable e un miradoiro.
- Paneis informativos: nos principais puntos de acceso ao interior do Monumento natural (contorna dos faros de Mera, Seixo Branco, Porto de Dexo, núcleo de Dexo e Punta Torrella) localízanse diversos paneis informativos sobre o espazo protexido, instalados en diversas etapas por varias entidades como o Consorcio das Mariñas ou a reserva de biosfera Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo.
- Paneis interpretativos: describen sobre os principais valores naturais do espazo. Atópanse distribuídos polo espazo protexido e presentan un estado irregular de conservación.
- Itinerarios de sendeirismo: na actualidade existen tres rutas de sendeirismo no interior do monumento natural, integrados no programa de rutas do Consorcio das Mariñas e dotados de sinalética específica deste conxunto de percorridos:
 - o Ruta 3 - Porto de Dexo: ruta circular de dificultade baixa de 3,1 km de lonxitude que inicia e finaliza o seu recorrido en dous puntos: no porto de Dexo e na igrexa do mesmo nome.
 - o Ruta 4 – Seixo Branco: ruta circular de dificultade media de 4,2 km de lonxitude que percorre as áreas de acantilados e matogueira de Seixo Branco, adentrándose na área forestal cara o interior para visitar o castro de Vixía Subiña.
 - o Ruta 5 – Faros de Mera: ruta circular de dificultade baixa de 1,2 km de lonxitude nas inmediacións da Aula do Mar a batería militar do cabo de Mera e os faros ou torres de enfilación situados nesta punta.

Imaxe 12. Rutas de sendeirismo

- Outra sinaléctica: Ao longo dos principais sendeiros do espazo poden atoparse elementos de sinaléctica antigos e en mal estado de conservación, vinculados fundamentalmente á ruta PR-G87 Costa Norte de Oleiros, vella ruta oficial que actualmente carece de homologación por falta de mantemento.

Imaxe 13. De esquerda a dereita: Aula do Mar; antiga sinalización da ruta deshomologada PR-G87 (ao fondo, un panel interpretativo); sinalización das rutas do Consorcio das Mariñas.

Existe ademais unha escola de escalada con máis de 20 vías equipadas na vertente sur da península de Montemeán.

4. Xustificación da relevancia do espazo

A Lei 5/2019, do 2 de agosto define no seu artigo 25 os monumentos naturais como *"espazos ou elementos da natureza constituídos basicamente por formacións de notoria singularidade, rareza ou beleza, que merecen ser obxecto dunha protección especial"*, ademais doutros elementos como árbores senlleiras e monumentais, formacións xeolóxicas, xacementos paleontolóxicos e mineralolóxicos, estratotipos e demais elementos da xea que reúnan un interese especial pola singularidade ou a importancia dos seus valores científicos, culturais ou paisaxísticos.

Pola súa banda o Decreto 101/2000, do 31 de marzo, polo que se declara monumento natural a Costa de Dexo establece no seu artigo 1 que esta declaración oríentase *"á protección e conservación dos importantes valores naturais que coexisten en canto á singularidade da súa xea, fauna e flora, así como a dos seus propios ecosistemas e hábitats naturais, e a beleza das súas paisaxes, presentes ao longo de toda esta orla litoral"*.

Como se pode comprobar, a figura de monumento natural ten entre os seus obxectos de conservación principais aqueles espazos especialmente relevantes nos eidos xeolóxico, xeomorfolóxico e paisaxístico. Así, o decreto de declaración da costa de Dexo fai mención a estes elementos (*"a singularidade da súa xea", "a beleza das súas paisaxes"*), xustificando a súa relevancia, pero incorpora tamén entre os seus obxectivos outros elementos do conxunto dos seus valores naturais, considerando tamén fauna, flora, ecosistemas e hábitats naturais como elementos relevantes que xustifican a súa protección.

Neste contexto, xustifícase a continuación a motivación da declaración da costa de Dexo como monumento natural en base á relevancia dos seus valores naturais, descritos sinteticamente en apartados anteriores.

1. Dende o punto de vista xeolóxico, a costa de Dexo posúe un elevado valor ao constituír un perfecto escenario para o coñecemento dos procesos que deron lugar ao complexo de Ordes (o maior dos complexos do noroeste ibérico) a través do cabalgamento dun complexo alóxeno durante a oroxenia Hercínica. Este complexo presenta na unidade de Betanzos unha secuencia con aparencia de flysch, composta maioritariamente por rochas metamórficas con características de xistos, grauvacas, conglomerados, filitas e calco-silicatos, das que un estudo detallado suxire que a súa sedimentación tivo lugar nun contexto de abanico submariño profundo. A costa de Dexo é polo tanto un escenario perfecto dende o punto de vista didáctico e explicativo desta interesante historia xeolóxica: a formación do complexo de Ordes a partir de materiais sedimentados e posteriormente transformados no fondo do mar, para ser posteriormente trasladados á súa posición actual a través de procesos tectónicos. Neste espazo poden entenderse tamén os procesos erosivos e de transgresións e regresións mariñas que ao longo do Cuaternario deron forma ao relevo actual da costa a diferentes escalas. O seu elevado valor xeolóxico se completa coa presenza de elementos de notoria singularidade, rareza e beleza como o dique de pórfido granítico coñecido como Seixo Branco, elemento senlleiro do territorio.

2. Dende o punto de vista xeomorfolóxico e paisaxístico, este territorio caracterízase pola existencia dun perfil suave e de baixas altitudes con pequenas lombas que descendentes gradualmente cara o mar, rematando por conformar un arco litoral orientado cara ao norte pero con presenza de todas as orientacións no arco leste-oeste no centro do Golfo Ártabro.

Esta situación concede a este tramo litoral un elevado campo visual sobre unha ampla superficie mariña e a maior parte dun litoral ártabro en bo estado de conservación, outorgándolle un valor paisaxístico de primeira orde (como reflicte a presenza dun espazo de interese paisaxístico definido no Plan de Ordenación do Litoral de Galicia).

Este valor paisaxístico vese potenciado pola presenza dun relevo litoral abrupto dominado por acantilados en espectacular comunión coa forza do mar. Esta amplitude visual e espectacularidade do relevo costeiro provocan que a costa de Dexo sexa un dos espazos máis visitados da costa galega para a contemplación da paisaxe litoral.

3. Dende o punto de vista biótico os principais valores do espazo localízanse na franxa costeira, coherentemente coa distribución das formacións xeolóxicas e xeomorfolóxicas que lle dan soporte.

No relativo ás comunidades vexetais e hábitats están presentes ata dezoito hábitats de interese comunitario segundo o Anexo I da Directiva 92/42/CE, catro deles prioritarios. Os hábitats de maior interese, relevancia e representatividade do espazo están vinculados aos acantilados costeiros e amplas extensións de queirogais-toxeiras, e xustificaron a incorporación deste espazo á Rede Natura 2000.

4. Respecto das comunidades faunísticas, novamente as de maior interese localízanse no tramo costeiro, tanto nos interesantes e ben conservados ecosistemas do intermareal rochoso como nos acantilados e furnas que albergan poboacións de quirópteros e aves mariñas e rupícolas.

Neste aspecto, alberga unha colonia reprodutora de corvo mariño cristado (especie catalogada como Vulnerable nos catálogos galego e español de especies ameazadas)

5. Descrición dos límites do espazo

Segundo o artigo 2 do Decreto 101/2000, do 31 de marzo:

"O Monumento natural da costa de Dexo alcanza unha extensión de 266,7624 ha, e está constituído pola área litoral comprendida entre o faro de Mera e o porto de Lorbé, ademais das illas e illotes próximos á costa, situada no termo municipal de Oleiros, na provincia da Coruña". Da súa extensión total, 265,3868 ha corresponden á zona terrestre, e 1,3576 ha á zona insular.

Os seus límites xeográficos correspóndense cos do espazo definido na ordenanza 12 de conservación e protección de costas e praias, do Plan Xeral de Ordenación Urbana do concello de Oleiros".

Os límites do espazo no seu tramo litoral coinciden coa liña de costa entre o punto de coordenadas ETRS89 29T 552424,523X/4803249,9864Y, na punta Bufadoiro (Oleiros), e o punto 556811,302X/4804461,042Y, no dique do porto de Lorbé (concello de Oleiros).

[illegible]

6. Réxime de protección aplicable

Previamente á aprobación de ambas leis, no ano 2000 declarouse o monumento natural Costa de Dexo mediante o Decreto 101/2000, do 31 de marzo, que establecía un conxunto de medidas específicas de xestión a aplicar no ámbito territorial do espazo:

"Artigo 3.

No ámbito do monumento natural da Costa de Dexo establécense as seguintes medidas de protección:

1. O réxime xurídico aplicable ós terreos pertencentes ó dominio público marítimo-terrestre e das súas zonas de servidume virá determinado pola Lei 22/1988, do 28 de xullo, de costas, e polo seu regulamento de desenvolvemento e execución (R.D. 1471/1989, do 1 de decembro, hoxe derogado polo Real Decreto 876/2014, do 10 de outubro, polo que se aproba o Regulamento Xeral de Costas), e as normas urbanísticas aplicables, sen prexuízo das prohibicións que se establecen con carácter xeral para todo o ámbito do monumento natural.

2. Prohíbense en todo o ámbito do monumento natural:

a) Os campamentos e acampadas.

b) Os desmontes e terrapléns.

c) Os vertedoiros e entulleiras.

d) Os vertidos de calquera tipo.

e) As queimas.

f) A colocación de carteis e anuncios publicitarios, agás os que teñan relación coa defensa e sinalización do propio monumento natural.

g) A extracción de area e o recheo das zonas húmidas.

h) A modificación dos leitos públicos.

i) A instalación de parques eólicos.

j) Os aproveitamentos mineiros da xea presente na área.

k) As edificacións permanentes de calquera tipo.

3. Fóra dos camiños e vías existentes, só se permitirá o estacionamento e circulación de vehículos e maquinaria propios da actividade agrícola ou forestal.

4. As cortas de árbores deberán ser autorizadas polo órgano competente en materia forestal.

5. Quedarán prohibidas, asemade, todas aquelas accións que poidan supoñer destrución ou alteración dos hábitats naturais identificados na área como de especial interese ou prioritarios de acordo co disposto na Directiva Hábitat 92/43/CEE.

6. O acceso ás illas incluídas no espazo natural requirirá autorización expresa da Consellería de Medio Ambiente, que establecerá o réxime de visitas máis conveniente para a defensa das colonias de aves mariñas alí existentes.

Artigo 4º

1. A declaración como monumento natural non impedirá as actividades que non menoscaben os valores naturais que fundamentan a protección que neste decreto se pretende.

2. Poderán realizarse actividades de explotación de recursos mariños reguladas e autorizadas pola consellería de Pesca, Marisqueo e Acuicultura. Os plans de explotación de recursos mariños na zona, previos a súa aprobación, deberán ser autorizados pola Consellería de Medio Ambiente.

Mediante este decreto declárase o monumento natural e establécese un réxime xurídico básico".

Debe terse en conta ademais que os terreos do monumento natural forman parte tamén da Zona Especial de Conservación (ZEC) costa de Dexo, que ten como instrumento de regulación o Plan Director da rede Natura 2000 de Galicia, aprobado polo Decreto 37/2014, do 27 de marzo.

O Plan director establece as directrices de xestión e normativa xeral, sectorial e zonal a aplicar nos lugares integrantes da Rede Natura 2000 en Galicia, entre os que se atopa Costa de Dexo baixo a figura de ZEC.

7. Liñas básicas do instrumento de planificación

O instrumento de planificación dos monumentos naturais en Galicia é o Plan de Xestión, mediante o que se establece o réxime de usos e de actividades permisibles, e as limitacións que se consideren necesarias para a conservación destes espazos, así como as medidas para a conservación dos hábitats e das especies.

O artigo 60 da Lei 5/2019, do 2 de agosto, establece as liñas básicas deste instrumento ao definir os seus contidos mínimos, que serán:

"a) a delimitación do seu ámbito de protección.

b) a identificación dos valores que se deben protexer, o seu estado de conservación e os posibles riscos que poidan afectar os seus valores naturais.

c) os obxectivos de conservación.

d) as normas de uso e de aproveitamento do solo e dos recursos naturais, destinadas a protexer e conservar ou mellorar os valores ambientais.

e) as normas relativas ao uso público, así como ás actividades científicas ou educativas.

f) a programación das actuacións que se van desenvolver no espazo natural.

g) o programa de seguimento.

h) a identificación das medidas para garantir a conectividade ecolóxica, establecendo ou restablecendo uns corredores con outros espazos naturais de singular relevancia para a biodiversidade.

i) os instrumentos financeiros precisos para cumprir os fins perseguidos coa declaración do espazo”.

O Plan de Xestión de Costa de Dexo deberá ser coherente tamén co establecido no Decreto 101/2000, do 31 de marzo, de declaración do espazo e coas Leis 42/2007, do 13 de decembro e 5/2019, do 2 de agosto. Este plan se considera complementario aos obxectivos, directrices e normas incluídas no Decreto 37/2014, do 27 de marzo, que ten a natureza de plan de ordenación dos recursos naturais dos espazos protexidos Rede Natura 2000 de Galicia.

Baixo este marco, detállanse as liñas e directrices básicas que deberá conter o futuro plan:

1. O plan de xestión delimitará o ámbito de protección do espazo mediante unha descrición detallada dos seus límites xeográficos.
2. A identificación dos valores a protexer centrarase na actualización do coñecemento e descrición de detalle dos principais elementos dos medios físico, biótico e socioeconómico, con especial atención aos elementos clave de conservación que se corresponderán cos de notoria singularidade, rareza ou beleza que merezan ser obxecto dunha protección especial:
 - a) Elementos relevantes da xea.
 - b) Hábitats naturais e flora ameazada.
 - c) Comunidades faunísticas, especialmente as vinculadas ao medio litoral pola relevancia deste espazo para a súa conservación a nivel galego e estatal.
 - d) Elementos da paisaxe.
3. Avaliación do estado de conservación dos valores a protexer, conxuntamente cunha análise específica de presións e ameazas que poidan afectalos e o seu grao de afección. Estas presións e ameazas serán avaliadas e descritas detalladamente no plan de xestión. A continuación se indican de maneira superficial algunhas das actualmente existentes e que deberán ser obxecto de análise específica (sen prexuízo de todas aquelas outras que se identifiquen no proceso de avaliación):
 - a) O espazo soporta na actualidade unha importante presión de uso público, que podería estar a exceder a súa capacidade de carga e provocar diversas problemáticas relacionadas con:
 - i. Procesos erosivos nos camiños, elementos da xea, hábitats e patrimonio natural e cultural.
 - ii. Fragmentación e alteración do estado de conservación de hábitats naturais.
 - iii. Molestias en áreas sensibles para avifauna e especies ameazadas.
 - iv. Degradación paisaxística.
 - v. Conflitos e incompatibilidades de uso entre distintas actividades.
 - b) Proliferación de especies exóticas invasoras. Entre a flora invasora presentan un elevado grao de desenvolvemento e ameaza as exóticas *Cortaderia selloana*, *Helichrysum petiolare* e *Stenotaphrum secundatum*. No referente á

- fauna invasora, está citada a presenza de *Estrilda astrild*, a presenza xeralizada de *Vespa velutina* e posible de *Neovison vison*.
- c) Afeccións ocasionais por parte de actividades extractivas como o marisqueo ou usos forestais: alteración e fragmentación de hábitats naturais, molestias a fauna ameazada en áreas e épocas sensibles.
4. O plan de xestión definirá os obxectivos e directrices de conservación que permitan orientar a xestión do espazo e integrar os requisitos de conservación do monumento natural nas políticas sectoriais. Definíranse directrices básicas, que deberán ser desenvoltas no proceso de elaboración do plan de xestión. Entre elas, podería estar as seguintes:
- a) A xestión do espazo terá como obxectivo alcanzar adecuado nivel de conservación dos elementos clave de conservación da xea, fauna, flora, paisaxe e elementos culturais directamente vinculados a estes, baseándose nos principios de cautela e de acción preventiva.
 - b) Garantírase o mantemento dos procesos ecolóxicos esenciais dos ecosistemas e os seus servizos dos ecosistemas asociados.
 - c) Promoverase a utilización socioambientalmente sostible dos compoñentes naturais do espazo de maneira que non ocasionen unha diminución da xeobiodiversidade e servizos dos ecosistemas.
 - d) Darase preferencia e promoveranse medidas de conservación e restauración de hábitats naturais e seminaturais, así como das especies endémicas, raras, cunha área de distribución limitada, ou de interese para a conservación por estar consideradas como protexidas por normativas internacionais, comunitarias, estatais ou galegas.
 - e) Evitarase a realización de calquera tipo de actividade que poida supoñer un risco para os elementos clave de conservación do espazo.
 - f) Evitarase a realización de calquera tipo de actividade que poida supoñer un risco de contaminación das augas.
 - g) Fomentarase a mellora da calidade de vida dos habitantes do espazo natural mediante a adopción de medidas de dinamización e desenvolvemento socioeconómico.
 - h) Fomentarase a educación ambiental, a interpretación ambiental, a custodia do territorio e a participación pública.
 - i) Promoverase a coordinación con outras administracións, a comunidade científica e a poboación local.
5. Realizarase un estudo de conectividade do monumento natural en relación con outros espazos da súa contorna.
6. En función dos valores de conservación, presións e ameazas, e usos e actividades existentes, e ao gradiente costa-interior que rexe gran parte deles no monumento Natural definírase, se se considera procedente, unha proposta de zonificación na que se delimiten as diferentes áreas para as que se designan limitacións xerais e específicas.
7. Definíranse as normas de uso e aproveitamento xerais, sectoriais e/ou zonais que permitan acadar os obxectivos da declaración do monumento natural. Nesta normativa prestarase especial atención á normativa do uso público.

8. Desenvolverase un programa de medidas de actuación para acadar os obxectivos do plan, co correspondente cronograma e valoración económica e integrado por distintos subprogramas:
- i. Programa de Conservación.
 - ii. Programa de Educación Ambiental.
 - iii. Programa de Uso Público e Interpretación Ambiental.
 - iv. Programa de Investigación.
 - v. Programa de Seguimento.

8. Bibliografía

ARDÁN (2019). Informe económico y de competitividad. Galicia 2018. Zona Franca de Vigo. Vigo.

Barros, A., de Souza, J.A., Yepes, J., Sandoval, A., Martínez, M., Torres, A., García, P., Arcos, F. (1997). Informe naturalístico A Costa de Dexo (Concello de Oleiros, A Coruña). Concello de Oleiros. Oleiros.

Barros, A., Mouriño, J. & Lorenzo, B. 2004. Censo e distribución de Andoriñón Real (Apus melba L.) en Galicia. Chioglossa, 2: 39-45. A Coruña.

Blanco, J.; et al. (2008). Metodoloxía para a posta en marcha dun plan estratéxico zonal. Abegondo: Asociación GAL Terra das Mariñas, Fundación Comarcal de Betanzos. Betanzos.

Díaz-García, E. (1990). La geología del sector occidental del Complejo de Órdenes (Cordillera Hercínica, NW de España). En Nova Terra, vol. 3. 230 pp.

Díaz, T.E. e Fernández, J.A. (2002). Paisaje vegetal del NO ibérico. El litoral y orquídeas silvestres del territorio. Ediciones TREA. Gijón,

EUROPARC-España (2019). Anuario 2018 del estado de las áreas protegidas en España. Ed. Fundación Fernando González Bernáldez. Madrid.

Julivert, M., Fonboté, J.M., Ribeiro, A., Nabais Conde, L.E. (1972). Mapa tectónico de la Península Ibérica y Baleares, E: 1:1.000.000. Instituto Geológico y Minero de España. Madrid.

Vidal-Romaní, J.R. (2018). La historia geológica de la formación del Golfo Ártabro (Coruña). En Un mar de vida para a cidadanía. Patrimonio natural e cultural do Golfo Ártabro, 6-15. CEIDA. Oleiros.